
DOKUMENTUMOK

A MAGYAR ZSIDÓSÁG ÉS A HATALOM 1945–1955

Egy korabeli pesti vicc szerint 1944 elején őrizetbe vették Kohn bácsit, mert azt a rémhírt terjesztette, hogy az oroszok képesek bejönni és be is jönnek Magyarországra. A nyomozó elébe tette Nagy-Magyarország térképét és imígyen szólt a büntetetéshez: – Uram, nézzen a térképre és ismerje el, hogy badarságot mondott. Ha van szeme, láthatja: a Kárpátok koronája védőpajzsként övezi szent hazánkat.

– Igen, igen – védekezett Kohn bácsi –, a Kárpátokban én is bízom. Hanem minél többször nézegetem szent hazánk térképét, annál jobban szemet szúr nekem annak látása, hogy alul kicsit lyukasak vagyunk.

Kohn bácsi persze ravaszkodott. Akkor nagyon is kedvére való volt a lyukas déli határ. Hadd jöjjenek csak be az angol vagy az orosz katonák –gondolta –, még mielőtt a Reich ármádiája előzönléné az országot.

Kohn bácsi a németektől félt. A keresztény magyarokkal általában rokonszenvezett, a nagyhangú antiszemiták viszont aggodalommal töltötték el. A fajgyűlölettel elvakult nyilasokat valójában nem tartotta magyaroknak, számára azok egyszerűen csak nyilasok voltak.

Kohn bácsinak jó oka volt tisztelni a magyar Szent Koronát. Hiszen anyagi és szellemi emelkedését, jobbiztonságát – normális körülmények között – a Szent Korona szavatolta. Nem is volt problémája vele mindaddig, ameddig a Szent Koronának nem volt problémája vele. Ámde tapasztalnia kellett, hogy bizony a Szent Koronával sokan, és sokszor visszaélnek.

Olykor a hit elferdülését is észlelte. Érthetetlen volt számára például, hogy az első magyarországi zsidótörvényt miért éppen Szent István jubileumi évében, a budapesti eucharisztikus világkongresszus előestéjén szavazták meg. Nem kevésbé furcsállotta a harmadik zsidótörvény időzítését. Azt ugyanis néhány héttel azután hozták, miután keresztet helyeztek el a parlamenti üléstermében, állítólag azért, hogy úgymond igazi evangéliumi kereszténység lelke hassa át a törvényhozókat.

Kohn bácsi mind jobban és jobban észlelte a hitlerizmus mérgező hatását a magyar közszellemben. A házak és nyilvános WC-k falain ott éktelenkedtek az őt és sorstársait vészjóslóan fenyegető feliratok. Ha szülőfalujában kiment az utcára, már 5-6 éves parasztygyerek skandálták a jelszót: "Zsidó, zsidó, zsinigre való!" A masírozó leventék, katonák pedig teli torokkal énekelték: "...kinek zsidó lány a babája, kössön kötelet a nyakára..."

Kohn bácsi lassan megszokta a másodrendű állampolgárságot. Védekező reflexei kitűnően működtek. Ha például 3-4 embernél nagyobb csoport jött vele szembe a járdán – a biztonság kedvéért – átment a túloldalra. Ennél megszesebb azonban nem akart menni. Bízott sorsának jobbrafordulásában, egyszerűen azért, mert úgy érezte, hogy Horthy nem Hitler, és Magyarország nem Németország. Kohn bácsi sorsát végül is az pecsételte meg, hogy a németek 1944-ben megszállták Magyarországot.

*

A mai maradék magyar zsidóság nehezen tud a legutóbbi 40-45 éves, relatíve rövid történeti múltban gondolkodni, mivel egyedeinek, vallási közösségének nemzedékekre kiható életélményei a felszabadulása előtti évekből, évtizedekből valók. A genocídiumtól megmenekültek, de Auschwitzot, az ukrainai aknamezőket vagy a budapesti gettót megjártak számára 1945 vitathatatlanul a felszabadulás éve volt. Igazi keresztényi cselekedetek és a haladó társadalmi, politikai szervezetek, benne a munkásmozgalom tevékenysége nyomán a honi zsidók ezrei, talán tízezrei vészelték át az apokaliptikus időket. De a maga is veszélyeztetett helyzetben lévő törzsköcs magyarság nem lett volna képes megmenteni a zsidóság maradékait sem az aljamagyaroktól, sem Hitler gonosztevőitől. Ők kétségkívül a Hitler-ellenes világkoalíció erőihez tartozó szovjet hadseregnek köszönheték megmaradásukat. Ez olyannyira meghatározó, morális elkötelezettséget maga után vonó történeti tény, melynek figyelembevétele nélkül lehetetlen megérteni és objektíven megítélni a magyar zsidók többségének társadalmi, politikai orientációját az 1945-öt közvetlenül követő években.

A honi zsidóság – a holocaust után – minoritásból törpe minoritás lett; csepp a magyar népesség tengerében. Ám e viharvert néptöredék java jóban-rosszban talán minden korábbinál nagyobb mértékben osztozott az egyetemes magyarság sorsában. Jellemző erre az a tény is, hogy a magyar zsidóság – felülemelkedve a sérelmeken – 1946-ban kiáltvánnyal fordult a párizsi békekonferenciához, amelyben tiltakozott a magyar nemzet megnyomorításának szándéka ellen. Kérte a békét diktáló hatalmakat, hogy "szolgáltassanak igazságos békét ennek a nemzetnek, hogy összefogással ki tudjon lábalni nehéz helyzetéből".¹

Ki tagadhatná azonban: a magyar zsidók 1944–1945-ös újratálalkozása a keresztény magyarsággal egyik fél részéről sem ment lelki megrázkódtatás nélkül. Mindkét népcsoport tudathasadásos volt, nehezen tudta kezelni a másikat. Az érzelmek uralkodtak a ráció felett, jóllehet akár az integrálás feladatai, akár a békés elválás problematikája mindkét részről józanságot, megértést, méltanyosságot, tapintatot igényeltek.

Talán ennek az össznépi traumának is része volt benne, hogy a Nemzetgyűlés kissé megkésve, csak 1946 októberében hozta meg a magyar zsidóságot ért üldözés megbélyegzéséről és következményeinek enyhítéséről szóló törvényt. A kép-

¹ Szintén 1946-ban az amerikai magyar zsidóság tüntető felvonuláson követelt igazságos békét a magyarságnak. (Nemzetgyűlési Napló, 1946. augusztus–december. Budapest, 1947. 925–926. o.)

viselőháznak jó oka volt rá, hogy ne halogassa tovább ezt a kodifikációt, mivel néhány kunmadarasi és miskolci zsidó meglincelése 1946-ban nemcsak a hazai közhangulatot forrósította fel, de nehézségeket okozott Magyarországnak az éppen folyamatban lévő párizsi békekonferencián is.

A koncentrációs táborokat túlélő zsidók kisebb része haza sem tért a lágerek-ből, vagy azért, mert meghasonlott az egyetemes magyarsággal, vagy pedig azért, mert vélekedése szerint elpusztított rokonai, barátai, ismerősei nélkül a gyökértelenség állapotába jutott volna szülőhazájában. A hazatértek jórészt meg is szenvedték a gyökértelenséget, s ezért – kivált a fiatalabb korosztálybeliek – tömegével orientálódtak Palesztina felé.

A zsidók kivándorlási lázát nagymértékben növelték az 1946-os, pogromok irányába mutató lincselések. Főként a falusi, kisvárosi zsidó szórványok érezték védtelennek magukat a neofasiszta jelenségekkel szemben. Az ún. fordulat évétől pedig inkább egzisztenciális okok és a cionisták elleni brutális hatósági intézkedések gerjesztették a most már önálló zsidó állam iránti nosztalgiát. Amit a múlt századi politikai antiszemitizmus vezéralakja, Istóczy Győző már 1878-ban ajánlott az akkori kormánynak, s amire a huszadik század zsidógyűlölői oly készségesen ráhangolódtak, hogy tudniillik az asszimilálódástól elzárkózó zsidóságot Palesztinába kell telepíteni, az éppen most, a holocaust és a negyvenes évek második felének társadalmi-politikai változásai nyomán kezdett realizálódni.

A szülőhaza elhagyására készítő centrifugális erők hatását akkor mérhetjük fel igazán, ha figyelembe vesszük azt az ismertényt, hogy korábban a magyar zsidóság túlnyomó többsége híres volt asszimilációs törekvéseiről. Jellemző erre, hogy az 1927-ben zászlót bontott Magyar Cionista Szövetség 1945-ig igazában nem tudott gyökeret verni, jöllehet a cionizmus megalkotója, Herzl Tivadar Budapesten született (Heltai Jenő író unokatestvére volt). Ezért aztán – amint Bibó István utalt rá Zsidókérdés Magyarországon 1944 után című nagyívű, széles körben ismert tanulmányában – a cionisták a magyar zsidókat a világ legcsökönyösebb és legjavíthatatlanabb asszimilánsainak tartották. Nos ez a minősítés az 1944-et követő évekre már nem vonatkoztatható. Az élet ugyanis több tízezer magyar zsidót korbácsolt a cionisták mellé. A korábban 2-3 ezres taglétszámú Magyar Cionista Szövetség 1948-ban már mintegy 37 000 főt számlált.

A cionisták többsége egyben tagja volt valamelyik munkáspártnak is. 1948-ban a Magyar Cionista Szövetség mintegy 12 000 tagját találjuk a Magyar Kommunista Párt tagjainak sorában. A Szociáldemokrata Párt cionistáiról nincsenek hitelt érdemlő adatok, gyanítható, hogy számuk nem érte el a tízezret.

De mivégre volt a kettős kötődés, a két oltáron való áldozás? Egyáltalán hogyan lehetett a bibliai földekre, mint potenciális új hazára tekinteni s azonközben jeleskedni a szülőhaza politikai struktúrájában, téglát téglára rakni a gondolatban mostohának lefokozott pátriában? Mindez csupán látszólag kétértelmű magartatás. Bibó a már említett tanulmányában a zsidó közösség helyzetének közbülső állapotára utal, melyet az "asszimilációs optimizmus megrendülése" tartósít. Gondolata szerint "megjelenik, főleg antiszemita kilengések, zsidó-

üldözések után a *disszimilált* zsidó típusa, azé, akit többé-kevésbé eredményes asszimiláció után érnek olyan inzultusok, melyek asszimilációjának lendületét megtörik, értelmét kétségessé teszik, anélkül, hogy viszont a zsidó öntudathoz való visszatérésre indítanák. Így jön létre az a helyzet, hogy szerencsétlen feltételek mellett a zsidóság nem kis részénél az eredeti közösségbe való tartozás és az asszimiláció közötti átmeneti lebegés állapota – mely minden asszimiláció természetes kísérőjelensége – nemcsak meghosszabbítódik, hanem tartósabb állapottá válik.²

Ámde az "átmeneti lebegés" állapotában sok tízezren keresték zsidó identitásvágyukat, s ezek java részére hatással volt a cionista szellemiség. Kivándorlásuk azonban tartósan akadályokba ütközött előbb a cseppfolyós palesztinai állapot, utóbb a magyarországi tilalomfák miatt. Egy részük – amint arról már szó esett – egyik vagy másik munkáspártban kötött ki részint világnézeti azonosság okán, részint pedig azért, mert tapasztalata alapján e pártokban látta a legkonzekvensebb antifasisztákat. Ha az ember felszabadítását ígérő szocialisztikus tanok összevágának a Biblia kánonjával, miért ne lehetne – gondolhatták ezek a sokat megélt zsidó kisemberek – a marxizmust a mózesi tanítás korszerű formájának tartani, miért ne lehetne Marxról Mózesre asszociálni?

A munkáspártok zsidó származású tagjainak többségét természetesen nem a cionisták tették ki, hanem azon asszimilánsok, akik de facto szakítottak vallási közösségükkel, illetve kisebb mértékben azok a zsidók, akiknek volt ugyan vallásos érzületük, nemzeti kisebbségi öntudatuk, de szülőhazájukat nem akarták elhagyni. Utóbbiak főként az SZDP soraiban találtattak. A vallási közösségükkel totálisan szakító állampárti vezetők 1948 után – tisztelet a kivételnek – "proletár érdekből", politikai taktikai megfontolásokból szembefordultak a cionizmussal, s általában a hazai zsidóság nemzeti tudatával. Ők voltak a testületek zsidótalanításának kezdeményezői, a cionista "mételty" legkeményebb kritikusai. Feltehetőleg abban a tévhitben éltek, hogy saját nem árja származásuk kevesebbet nyom a latban, ha a zsidóüldöző apostolok tőgájában tetszelegnek. A hívó keresztények pedig megnyugszanak, ha azt látják, hogy az ateista hatalom "semleges", nemcsak Mindszentyvel és körével, hanem a zsidó militánsokkal is leszámol.

Témánk szempontjából külön figyelmet érdemel a cionista ideológia és mozgalom kezelése a közhatalom és az állampárt részéről. A cionizmus mind türelmetlenebb elutasítása s még inkább a cionisták üldözése eleve alkalmat kínált rasszista ösztönök gerjesztésére, kiélésére, a vallásos zsidók megfélemlítésére. A koncepciós perek kapcsán bebörtönzött cionisták megalázása, gyötrése külön zsidó öntudatuk, Izrael állam iránti szolidaritásuk miatt – a korabeli hivatalos magyarázkodással ellentétben – a vallásüldözés egyik hamisítatlan kifejezése volt.

A cionizmus úgyszólván az egész magyar demokratikus közvélemény számára problematikus volt. Mégpedig főleg azért, mert a cionisták a zsidókérdés

2 Bibó István: Zsidókérdés Magyarországon 1944 után. In: Válogatott tanulmányok 1945–1949. II. k. Magvető Könyvkiadó, 1986. 739. o.

egyedül üdvözítő megoldásának az Izraelbe való kivándorlást tartották. Ezt a kizárólagosságot a magyarság zöme s az államhatalom nem méltányolhatta. Nem méltányolhatta először is azért, mert az asszimiláció éppen olyan kisebbségi jog, mint a disszimiláció, részint pedig azért, mert a letűnt rendszer zsidóüldözése után a keresztény-zsidó együttélés humanizálásának biztosítása a magyar demokrácia egyik próbakövévé vált. A koalíciós kormányzat ugyanakkor jól érzékelte, az is államrezon, vizsgatétel, hogy a disszimiláns törekvések is zöld utat kapjanak, a kivándorlás szabaddá váljék, s a cionistákkal való viszony megfeleljen a demokrácia követelményeinek. A szintézisbe azonban a történelem bele szólt.

Az alábbi forráscsokorban – a zsidóság egyetemes helyzetének összefüggésében – kívánt azt kívánjuk érzékeltetni, hogy idővel miként szenvedett sérelmet a demokrácia a külön zsidó öntudat érvényesítésének lehetőségeit illetően, hogyan vált a cionizmus ideológiai fogalomból kriminológiai fogalom; hogyan lettek a cionisták "zsákutcs" tan hordozóiból úgymond az imperialisták elsőrendű kémeivé a sztálinista fordulat után.

*

Az olvasónak gyaníthatóan szemet szúr, hogy összeállításunk nem öleli fel a téma minden vonatkozását s a közlésben nem annyira a szigorúan vett tartalmi kapcsolatot, mint inkább a kronológiai sorrend a mérvadó. Mindez kívánt azért van így, mert a témába vágó források levéltári őrzési helyüket illetően szétszórta, feltárásuk meglehetősen időigényes. Így most pusztán arra tehetünk kísérletet, hogy az eddig fellelt – főként MKP-, MDP-iratokat szelektáljuk, s a lényeginek tűnőket összefűzve az olvasó elé tárjuk.

A kutatás azonban az egész problematikát illetően tovább folyik, s belátható időn belül az ismert és kevésbé ismert anticionista koncepciók perек forrásainak részbeni közlésére is vállalkozhatunk.

1. A szocialista cionisták levele az SZDP pártvezetőségének a párthoz való csatlakozásuk engedélyezése tárgyában

1945. április³

A magyar Szociáldemokrata Párt tek. Pártvezetőségének

Helyben

Igen tisztelt Elvtársaink!

A Szocialista Cionisták Pártja (Ichud-Mapáj), mely a Poále Cion jogutódja Magyarországon, ezennel bátorodik fölvetni a Szociáldemokrata Párttal való szoros együttműködését.

Alapja ennek az, hogy palesztinai anyapártunk, a Mapáj, önálló tagja a II. Internacionálénak s Magyarországon is a Poále Cion hosszú ideig önálló szocdem pártszervezet volt.

3 A dokumentumok keltezését a szerkesztett címekhez illesztettük.

De legfőbb alap a mai időkben az, hogy mi ugyan cionisták és szocialisták vagyunk, vagyis olyan szocialisták, akik zsidó voltunkból eredő problémáinkat Erezben (Palesztinában) óhajtjuk megoldani, mindaddig azonban, míg itt vagyunk, ki óhajtjuk venni részünket a demokratikus Magyarország fölépítéséből s teljes erőnkkel hozzá szeretnénk járulni ahhoz, hogy a régi feudális-kapitalista rendszer mindörökké eltűnjön.

Jobboldali, fasiszta elemek azonban [a] zsidó közéletben éppúgy találtak, mint a magyaréban. Mindenképpen helyesnek látszik tehát előttünk az, hogy mi zsidó vonalon külön végezzük munkánkat, amely azonban nemcsak zsidó, de elsősorban magyar érdek is egyszersmind.

Kérésünk tehát az lenne, tekintsen bennünket a párt önálló tagjának, adja meg legalitásunkat s zsidó ügyekben hasznosítsa ebbéli járatosságunkat, azt, hogy mi hosszú évek óta egészen közelről nyerünk belátást a zsidó vezetőrétegek üzelmeibe.⁴

Magyarországon a zsidó tömegek sajnos nemcsak a cionizmusra nem érettek, hiába történt velük bármi, de a szocializmusra még kevésbé. S éppen ezért nem fölösleges az a munka, amit mi e téren végzünk.

Még csak azt vagyunk bátrak megjegyezni, hogy a mi szocialista-cionista mozgalmunk ifjúsága adta a cionista mozgalmak közül a legnagyobb véráldozatot, sőt, a mi ifjúságunk volt az egyetlen, mely fegyveresen szállt szembe a csendőrséggel.

Szeretnénk bízni szociáldemokrata elvtársaink megértésében, abban, hogy mélyen átérzik minden becsületes szocialista törekvés együvé tartozását s a közös munka szükségességét.

Ennek reményében várjuk elhatározásuk közlését, s maradunk elvtársi s a mi szokásos köszöntésünkkel.

Barátság! Salom!
Dr. Dénes Béla⁵
elnök

Politikatörténeti Intézet Levéltára (a továbbiakban: PIL) 283. f. 12/163. ö. 'e. – Géppel írt tisztázat Dénes Béla saját kezű aláírásával. A felzeten az SZDP Főtitkárságának alábbi kézírásos megjegyzése áll:

"Külpolitikai Osztály

4 Az SZDP Pártvezetőségének válaszlevelét eleddig nem leltük fel, de a 7. és a 8. sz. dokumentumok – közvetett módon – a szocialista cionisták felvetésének kedvező fogadtatására utalnak.

5 Dr. Dénes Béla (1904. Budapest – 1959. Tel-Aviv) orvos, újságíró. 1919-től 1948-ig az MSZDP, illetve SZDP tagja. 1932-ben belépett a Magyar Cionista Szövetség szocialista frakciójába. 1942-től annak titkára, 1944-től társelnöke. A Független Szemle, majd az Apollo c. folyóirat szerkesztője, megalapítója a Kosmos Könyvkiadó Vállalatnak. Izraelbe kívánt vándorolni, de 1949. május 11-én letartóztatták. Az ún. cionista per elsőrendű vádlottjaként 3 évi fegyházbüntetésre ítélték, majd a büntetés letöltése után internálták. 1954 augusztusában szabadult. 1957-ben Izraelben telepedett le és megírta visszaemlékezését magyarországi kálváriájáról. (Dénes Béla: Ávós világ Magyarországon. Egy cionista orvos kéziratai. Szerkesztette és az utószót írta: Schmidt Mária. Kossuth Könyvkiadó, 1989.)

A fentiek mint nemzetiségi szocialisták jelentkeznek. Ez a törekvés nálunk nem új, azelőtt kevés ellenzéssel találkozott a pártban.

Tájékozódni kell ebben a kérdésben, nem hivatalosan meg kell nézni őket, mielőtt idebenn szóba hozzuk a dolgot.

Ki kellene tapogatni, milyen lesz a KP álláspontja velük szemben.

Véleményem szerint nem fogják még most jó néven venni a magyar politikai életben, ha egy ilyen párt jelentkezik.

1945. IV. 27.

Bán⁶

2. A Zsidó Világkongresszus magyarországi képviselőtételének levele dr. Benedek Lászlóhoz, a zsidó kórház igazgató főorvosához a testület Elnöki Tanácsába történt beválasztásáról

1946. március 6.

dr. Benedek László igazgató főorvos úrnak
Budapest

Örömmel értesítjük, hogy a Zsidó Világkongresszus⁸ magyarországi képviselőtételének f. hó 4-én tartott alakuló ülése Önt az Elnöki Tanács tagjává választotta meg.

Amidőn kérjük, hogy ezen megbízást elfogadni szíveskedjék, egyben kifejezést adunk azon reményünknek, hogy a legteljesebb aktivitással fog a Zsidó Világkongresszus céljainak megvalósításában közreműködni.

Értesítjük egyben, hogy az Elnöki Tanács első ülését f. hó 8-án pénteken déli 12-kor tartja a Pesti Izraelita Hitközség előljárósági termében, VII. Síp u. 12. III. em.

Kérem szíves megjelenését, vagyunk kiváló tisztelettel:

[olvashatatlan aláírás]
a Központi Executiva
nevében

[olvashatatlan aláírás]
az Előkészítő Bizottság
nevében

6 Bán Antal volt az SZDP Főtitkárságának vezetője.

7 Dr. Benedek László a Pesti Izraelita Hitközség kórházának igazgatója volt. 1953 januárjában le tartóztatták. A tervezett magyarországi cionista orvosper egyik előírányzott vádlottja, 1954-ben szabadult. Svédországba emigrált.

8 A Zsidó Világkongresszus az 1919-ben létrejött Comité des Délégations Juifs (CDJ) utódszervezete. A CDJ eredeti célja a Közép- és Kelet-Európában élő zsidó kisebbségek jogi és politikai követeléseinek a békekonferenciákon való egységes képviselése volt. A CDJ 1927-ben a zsidó nemzeti közösségek állandó jellegű politikai testületévé vált. 1936-ban a CDJ-ből sarjadt ki a folyamatosan működő egységes demokratikus világparlament, a Zsidó Világkongresszus. A Cionista Világszervezet mint a CDJ tagja részt vett a Zsidó Világkongresszus életre hívásában s azzal kezdettől fogva szolidáris volt. A Zsidó Világkongresszus magyarországi képviselőtetele 1946-ban létesült. Mintegy 3 évi működés után a Magyar Cionista Szövetséggel egyidőben szüntette be tevékenységét.

PIL 274. f. 17/11. ö. e. – Géppel írt tisztázat a levélírók saját kezű aláírásával.

3. Dr. Benedek László főorvos levele az MKP Titkárságához a kinevezésével kapcsolatos teendőkről

1946. március 2.⁹

Magyar Kommunista Párt t. Központi Titkárságának
Budapest

A mai napon a mellékelt meghívót¹⁰ és ismeretterjesztő füzetet kaptam. Szeretném a párttitkárság véleményét arra vonatkozólag, hogy ezzel kapcsolatban mik a teendőim? Vegyek-e részt a kongresszus munkájában és annak vezetőségében, szükségesnek látja-e ezt a párttitkárság?

Szabadság!
dr. Benedek László
igazgató főorvos

Egy elnöki tanács összejövetelen vettem részt. Úgy látom, hogy a szervezet egy cionista fedőalakulat – mely külföldi, különösen angol–amerikai összeköttetésekre támaszkodik és célja a magyarországi zsidók körében a Palesztina-gondolat népszerűsítése – más vonalon, de ugyanazon céllal, mint a cionisták. Úgy látom, hogy a palesztinai gondolat tőkés csoportjához állnak közel – bár állandóan szocialista meggyőződésüket hangoztatják. *A béketárgyalásokon ez a szerv képviseli a zsidóságot.*

PIL 274. f. 17/11. ö. e. – Géppel írt tisztázat dr. Benedek László saját kezű aláírásával. Az aláírás alatti bekezdés a levélíró kézzel írott, később kelt utóirata.

4. Büchler Józsefnek, a Magyar Nemzeti Bank szociáldemokrata alelnökének levele az SZDP Pártvezetőségének a Zsidó Világkongresszus magyarországi képviselőjébe való beválasztása tárgyában

1946. március 6.

A Szociáldemokrata Párt vezetőségének
Budapest

A Zsidó Világkongresszus magyarországi szervezete az ide mellékelt levelet küldte címemre anélkül, hogy előzően a dologról bármit is tudtam volna.

⁹ A levél keltezésénél nyilvánvalóan gépelírás történt, hiszen dr. Benedek Lászlót 1946. március 4-én választották be a Zsidó Világszövetség magyarországi képviselőjébe és erről a tényről csak március 6-a után értesülhetett. (L. 2. sz. dokumentum.)

¹⁰ Lásd az előző dokumentumot.

Minthogy azt hiszem, fontos, hogy ennek a kongresszusnak a tagjai között minél több szociáldemokrata legyen, azt gondolom, hogy az országos bizottsági tagságot el lehetne fogadni. Ez nem tévesztendő össze a cionista mozgalommal, mert ez a kongresszus felüláll mindenféle politikai felfogáson.

Kérem, szíveskedjenek dönteni afelől, vajon ezt a bizottsági tagságot elfogadhatom-e, vagy sem.

A felszólítás másolatát ide csatolom.

Mielőbbi szíves értesítésüket kérve, vagyok elvtársi üdvözzellet:

Büchler József

PIL 283. f. 10/212. ö. e. – Géppel írt tisztázat Büchler József saját kezű aláírásával.

5. Az MKP Központi Vezetősége tömegszervezeti osztályának válasza dr. Benedek László főorvosnak

1946. március 11.

dr. Benedek László elvtársnak,
igazgató főorvos,
Budapest

Tisztelt Benedek elvtárs!

Ami a Zsidó Világkongresszus magyarországi képviseletében való részvételt illeti, az a véleményünk, hogyha már beválasztották, fogadja el az Elnöki Tanács tagságát.

Amennyiben azt tapasztalná, hogy lényegében angol vagy amerikai tőkés érdekeltségről vagy reakciós szervezetről van szó, úgy akkor jobb, ha lemond az Elnöki Tanács tagságról.

Eltvársi üdvözzellet:

PIL 274. f. 17/11. ö. e. – Géppel írt, aláírás nélküli másodlat.

6. A magyarországi izraelita hitközségek és a Magyar Cionista Szövetség tiltakozó memoranduma Rákosi Mátyáshoz a zsidókat ért atrocitások miatt

1946. augusztus 13.

Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettes úrnak
Budapest
Miniszterelnök-helyettes úr!

Tisztelettel átnyújtjuk a magyar zsidóság mai napon tartott országos értekezletének alábbi határozatait:

A magyarországi zsidóság mélységes megdöbbenéssel állapítja meg, hogy helyzete az utóbbi hónapokban rohamosan megromlott, noha az ország többi rétegével válllva vesz részt az országépítés munkájában. Ezért a kongresszusi és ortodox Országos Irodák a Cionista Szövetséggel együtt szükségesnek tartották, hogy a hitközségek vezetőit f. évi augusztus hó 13-ára Budapestre országos értekezletre hívják össze. Az országos értekezlet egyhangúlag a következő határozatokat hozta:

1. Követeli a magyar kormánytól, hogy a magyar zsidóságot ért sorozatos és többször halálos kimenetelű atrocitások¹¹ megakadályozása végett gyors karhatalmi alakulatokat állítson fel, amelyek kellő időpontban hatásosan tudjanak közbelépni.

2. Követeli, hogy a kormány a magyar zsidóság élet- és vagyonbiztonsága érdekében az összes szükséges megelőző intézkedéseket tegye meg, katonai, karhatalmi és egyéb közigazgatási szerveit utasítsa, hogy kellő időben a legnagyobb határozottsággal és eréllyel lépjenek fel az említett célok védelmében.

3. Követeli, hogy a kormány az addig kihirdetett bűncselekményekre vonatkozó statárium fenntartása mellett a rögtönítélő bíraskodást terjessze ki a felekezet és faj elleni izgatás, a személy elleni erőszak, továbbá katonai, vagy rendészeti közegek hivatali kötelességeinek megszegéseit és mulasztásait magában foglaló bűncselekményekre is.

4. Követeli, hogy a kormány tegye lehetővé, hogy a magyar zsidóságnak az a része, amely kivándorolni akar, az emberi szabadságból folyó ezt a jogát gyakorolhassa és javait kivándorlási helyére magával vihesse.

5. Tekintettel arra, hogy a magyar zsidóság hivatalos szervei ismételtelen nyomtatékosan kérték a kormányt, hogy a zsidóság élet-, személy- és vagyonbiztonságának megóvása végett a kellő intézkedéseket tegye meg, de ennek ellenére azóta is halálos kimenetelű komoly atrocitások történtek, azért a magyar zsidóság egyeteme a kormány elé terjeszti, hogy saját felelőssége szempontjából nem látja-e szükségesnek, hogy a felemlített élet-, személy- és vagyonbiztonság ha-

11 1946. május 21-én Kunmadarason 60-80 ember megtámadta a heti vásáron megjelent zsidókat, majd megrohanta a zsidó üzleteket és lakásokat. A házbeliakat véresre verték, 2 zsidót megöltek, az üzleteket kifosztották. 1946. július végén, augusztus elején egy miskolci tömegmegmozduláson megöltek egy feketézó zsidó malomtulajdonost és egy – szintén zsidó – rendőrszázadost. Az ügygel a Nemzetgyűlés is foglalkozott 1946. augusztus 6-án, Antl Ödön izraelita vallású kisgazdapárti képviselő felszólalása kapcsán. Antl sajnálatosnak tartotta, hogy ugyanazok az események ismétlődnek meg, mint Trianon előtt: "A magyar zsidóság – jelentette ki Antl képviselő – nem akarja, hogy előforduljon az, ami a trianoni békétárgyaláson történt, hogy mikor hazánk nagy fia, Apponyi Albert nagy beszédét mondta, alig jutott túl beszéde felén, amikor Clemenceau két csomag aktát vágott az asztalra és azt mondta Apponyinak: 'Ön kér igazságot az országa részére, egy olyan ország részére, amelyben ma is felekezetük miatt gyilkolnak le embereket? Itt vannak Örgován és Kecskemét jegyzőkönyvei!'" (Nemzetgyűlési Napló. 1946. augusztus–december. 761. o.)

tékony megvédése végett a magyar kormány a szövetséges nemzetek illetékes szerveihez forduljon.

6. Követeli, hogy a zsidók állampolgári jogegyenlősége ne csak papíron érvényesüljön, hanem a fasiszta kormányok idején elkobzott vagy megcsonkított jogait és tulajdonukat a zsidók maradék nélkül kapják vissza és az ide vonatkozó ki nem elégítő, fél rendszabályokat a kormány gyors revízió alá vegye.

7. Követeli, hogy a kormány a fasizmus évtizedei alatt az antiszemitizmustól átitatott rétegek felvilágosítása és az ifjúságnak a humanizmus, az emberszeretet, a más valláshoz vagy fajhoz tartozó állampolgárok jogainak tiszteletben tartását és megbecsülését hirdető szellemben való nevelése érdekében haladéktalanul a szükséges intézkedéseket tegye meg.

8. Az országos értekezlet felhívja a magyar zsidóság hivatalos képviselői szerveit, hogy kérjék fel a keresztény egyházak vezetőit arra, hogy az egyházak az összes rendelkezésükre álló eszközökkel vegyék fel a harcot az antiszemitizmus burkolt és nyílt megnyilvánulásai ellen és így teljesítsék hivatásukat, amit a protestáns egyház hivatalos megnyilatkozása szerint az 1944-es évben "kellően megvalósítani elmulasztottak".

Kiváló tisztelettel:

Magyarországi Aut. Ortodox
Izraelita Hitfelekezet
Központi Irodája

Magyarországi Izraeliták
Országos Irodája
Ideiglenes Intéző Bizottsága

[olvashatatlan aláírás]
alelnök-jogtanácsos

[olvashatatlan aláírás]
ügyvezető-igazgató

[olvashatatlan aláírás]
elnök

Magyar Cionista Szövetség

Dr. Nagy László
főtitkár

Salamon Mihály
elnök

PIL 174. f. 17/11. ö. e. – Géppel írt tisztázta a memorandum elküldőinek saját kezű aláírásával. A kibocsátó testületek a tiltakozó memorandumot eljuttatták Nagy Ferenc miniszterelnöknek és Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettesnek is. A címzettek válaszleveleit még nem leltük fel.

7. Az SZDP zsidókérdéssel foglalkozó ideiglenes bizottságának jelentése az antiszemitizmus elleni küzdelem és a cionizmus megítélése tárgyában
1946. október 4.

1. Az antiszemitizmus elleni küzdelmet a pártnak rendkívüli mértékben fokoznia kell, mert: a) az antiszemitizmus Magyarországon mindenféle reakció

és fasiszta irányzat álarca s tekintve, hogy az elmúlt rezsimek bűnéből igen jelentős rétegek váltak fogékonnyá a zsidógyűlölet számára, az antiszemita propaganda segítségével ezeket a részben félrevezetett, részben tudatlan tömegeket a reakciósok és a fasiszták befolyásuk alatt tudják tartani, noha ugyanezen tömegeket osztályérdekeik a demokratikus haladás oldalára vonzanák; b) az antiszemitizmus alkalmas arra, hogy elterelje igen széles rétegek figyelmét arról, hogy problémáik megoldását a helyes úton keressék; c) az antiszemita hullám mérhetetlenül árt az új, demokratikus Magyarország világ-hitelének (a szó anyagi és erkölcsi értelmében), amint az többek között a párizsi békekonferencián is megmutatkozott a magyar békeszerződésbe beillesztett külön zsidóvédelmi paragrafus tárgyalásánál, az amerikaiak magatartásánál stb. Szükségnek látszik, hogy pártpropagandánkban többet foglalkozzunk az antiszemitizmus kérdésével, megfelelő felvilágosító előadások sillabuszát dolgozzuk ki, főleg vidéki előadóink és szervezeteink számára, s végül a párt deklarátíven is lezögezze teljesen változatlan éles állásfoglalását az antiszemitizmussal szemben.

2. Kéthly Anna elvtársnő nyerjen megbízatást arra, hogy a nemzetgyűlésen az egész kérdéskomplexust felölelő, nagy, demonstratív interpellációt intézzon az összkormányhoz, mit szándékozik az antiszemitizmussal szemben cselekedni.

3. A cionizmussal szemben a párt elvi álláspontja változatlanul elutasító, azonban megértéssel viseltetik azon zsidó rétegek iránt, amelyek – miután családjukat jelentős részben kiirtották, otthonaikat feldúlták s magukat mérhetetlen szenvedésnek vetették alá – most úgy érzik, hogy tragédiájuk súlyát csak úgy viselhetik el, ha másutt, egymás között alakítják ki életformáikat. Ezért a párt nem tagadhatja meg támogatását, segítségét azoktól, akik az őket ért szerencsétlenség után most – nemzeti, nemzetiségi vagy vallásos érzülettel vezetve – ki akarnak vándorolni Palesztinába. Helytelenít azonban a párt minden olyan propagandát, amely arra irányul, hogy olyanokat is kivándorlásra készítsen, akikben ez a gondolat még fel sem merült vagy meg nem erősödött. A párt meggyőződése az, hogy az új magyar demokráciának minden dolgozóra szüksége van és megfelelő megélhetést, biztonságot, szabadságot fog tudni nyújtani összes állampolgárainak, vallásra, nemzetiségre, eredetre való tekintet nélkül.

4. A párt a legnagyobb elismeréssel adózik annak a hősi küzdelemnek, amelyet Palesztina zsidó dolgozói [a] szocialisták által vezetve folytatnak azért, hogy emberi életet teremtsenek maguknak a sivatagban, leküzdv a természet erőit, megbirkózva azokkal a világpolitikai erőkkel is, amelyeknek ütközőpontjában országuk fekszik – s ezt úgy teszik, hogy egyben új, szocialista szellemmel telített, kollektív gazdálkodási és társadalmi formákat valósítanak meg.

Barátság!

PIL 283. f. 10/212. ö. e. – Géppel írt fogalmazvány hitelesítés nélkül. Az ad hoc bizottság összetételéről nincsenek ismereteink.

8. Az SZDP állásfoglalása a marxista irányzatú cionisták szociáldemokrata párttagságáról

1947. február

Szociáldemokrata Párt Országos Zsidó Segítő Bizottság (JOINT) üzemi párt-szervezete

II. Másolat

F. hó 22-i kelettel pártunk Központi Üzemszervező Titkárságától Justus Pál elvtárs ellenjegyzésével és a Főtitkárság bélyegzőjével ellátott következő levelet kaptuk:

„A JOINT-ban¹² folyó cionista szervezésről és annak a Szociáldemokrata Párthoz való viszonyairól a Főtitkárság megkérdezése után az alábbi felvilágosítást nyújtjuk:

Semmi akadályja annak, hogy cionista elveket hangoztató, de magukat marxistának valló elvtársak pártunk tagjai legyenek, feltéve, ha a JOINT keretén belül csakis a Szociáldemokrata Párt célkitűzéseinek megfelelő szervező munkából veszik ki részüket. Justus Pál s.k. Lugosi Jenő s.k.”

A másolat hitelül
[olvashatatlan aláírás]

PIL 283. f. 10/212. ö. e. – Géppel írt egykorú hitelesített másolat. A hitelesítő személy aláírása olvashatatlan.

9. Dr. Ajtai Miklós¹³ levele Farkas Mihálynak a Joint ügyéről

1947. május 27.

Kedves Farkas elvtárs!

A legutóbbi időkben igen sokat foglalkoztunk a Joint ügyeivel. Ebben a kérdésben bizonyos nézeteltérések voltak az elvtársak között, amit egy értekezlettel tisztáztunk, amelyet Berei elvtársnál tartottunk.

Jelenleg az irányunk az, hogy minél mélyebben nyúljunk bele a Joint ügyeibe, megakadályozzuk, hogy a 10 millió Ft-juk a reakció támogatását szolgálja és

12 Joint Distribution Committee – Általános Szétosztó Bizottság: zsidó segítségsszervezet. Az I. világháború idején alakult az USA-ban. A II. világháború alatt nemzetközi szervezetté vált. Magyarországi irodája először 1945–1953 között működött, majd 1989 júniusában felújította tevékenységét.

13 Ez időben a Népjóléti Minisztérium csoportfőnöke volt.

visszaszorítsuk a cionista vonalat. Erre a célra [a] belügy és népjóléti együttműködik és a kiküldött miniszteri biztosok hatáskörét igyekszünk tágítani. Tekintettel arra, hogy annak idején a választásoknál Joint-pénz folyt kigazdapárti választási célokra, a munka igen fontos és alapos kell hogy legyen. A munka tervszerűen folyik és fokozatosan haladunk előre, megakadályozva az ottani reakció próbálkozásait, pl. azt, hogy amerikai megbízottat hozzanak segítségül.

Tekintettel arra, hogy tudomásom szerint Farkas elvtárs szintén foglalkozik a Joint ügyével, felhívom mindezekre a figyelmét és kérem, hogy mielőtt ebben a kérdésben állást foglalna, hallgasson meg minket, mert a probléma igen sokoldalú és tapasztalatom szerint a mi elvtársaink között is vannak nézeteltérések. Berei elvtárs egyébként az ügyet fő vonalaiban ismeri.

Szabadság

Dr. Ajtai Miklós

PIL 274. f. 17/11. ö. e. – Géppel írt tisztázat Ajtai Miklós saját kezű aláírásával. A levél alján – alkalmasint a címzettől származó – alábbi kézírásos szöveg áll: "fenn kell tartani a jelenlegi helyzetet".

10. A népjóléti minisztériumi biztos jelentése az MKP központi tömegszervezeti osztályának a Joint magyarországi kirendeltsége gazdasági, politikai szerepéről

1947. július 31.

Hetekkel ezelőtt Magyarországon járt dr. Schwartz József és Leavitt Mózes, az amerikai Joint-központ két főtisztviselője. Budapesti tárgyalásaik során a miniszterelnökkel, pártok vezetőivel, köztük Szakasits-csal is tárgyalásokat folytattak. Rövid idővel ezután terjedt el a hír, hogy a Joint tízmillió forintot juttat, vagy juttatott a Szociáldemokrata Pártnak.

A Joint magyarországi szervezete, melynek vezetője dr. Görög Frigyes és bizottságának tagjai, Kahan Frankl Samu hitközségi elnök (4 hónap óta Amerikában tartózkodik), Salamon Mihály, a Cionista Szövetség elnöke, dr. Geyer Albert budapesti hitközségi alelnök, dr. Földes István szociáldemokrata pártvezető a Joint magyarországi szellemét az amerikai intenciók alapján vezetik. A szellemi irányítást dr. Görög Frigyes tartja kézben mint elnök. Belügyi vonalon dr. Harsányi István elvtárs a pénzügyi műveleteket ellenőrzi, a juttatások helyes elosztását a népjóléti miniszter elvtárs utasítására én végzem.

Dr. Görög a Magyarországon járt amerikai Joint-megbízottakat arra használta fel, hogy az állam különböző vezetőinél tiltakozzanak az ő általuk sérelmes ellenőrzés ellen. Az ellenőrzés megszüntetését kizárólag azért szerették volna,

hogy "illetéktelenek" ne vegyenek részt üléseiken és így döntéseikről közvetlenül értesülést ne szerezhessenek.

A Joint segítő szerepe

A Joint magyarországi szervezete részére havi tízmillió forint, plusz 5 millió forint értékű áru áll rendelkezésre. Ebből egyéneket és intézményeket támogat. Az egyéni segélyezés öregek, rokkantak részére havi 35 Ft készpénz segély, plusz a külföldről küldött élelmiszer. Intézményeket, több kisebb aggok házát, gyermekotthonokat, valamint a zsidókórházat támogatta, illetőleg támogatja. Az egyéni segélyezés lebonyolítására vidéken 200 helyen kirendeltségeket tart fenn.

A Joint politikai szerepe

A Joint-pénzek felhasználásával a szervezeten belül, valamint rendkívüli nagy számban elburjándzott zsidó politikai szerveknél (Magyar Cionista Szövetség, Palesztina Hivatal, Zsidó Világkongresszus, Hicem stb.) cionista reakciós propagandát folytat és támogat, amivel a zsidók politikai és érzelmi különállását mesterségesen elősegíti és életben tartja.

Többek között Budapesten és az ország területén 110 ún. átképzőtábor tart fenn, ahol a fiatalságot a palesztinai életre készítik elő, természetesen úgy, hogy ideológiailag szembeállítják őket a magyarsággal. (A Joint-juttatások 10%-át, pénzben és áruban több mint egymillió forintot költenek kizárólag erre a célra.)

A Joint úgynevezett Külföldi Osztályán keresztül hozzásegíti a reakciós jóvagy jobbmódú rétegeket, hogy pénzüket Nyugatra kimenthessék az országból. (Jelentéseink alapján e vonalon jelenleg a Gazdasági Rendőrség részéről szigorú vizsgálat folyik.)

A Joint és [a] vele kapcsolatos zsidó szervek pozitív hírszerző munkát végeznek, bizonyos nyugati körök részére.

Dr. Görög Frigyes szerepe

Dr. Görög a felszabadulás után 2 hónappal vette át a Joint magyarországi ügyeinek vitelét és azóta vezeti a szervezetet. Közben 3 hónapot Amerikában tartózkodott. Magát amerikainak képzei és nyílt ülésen kijelentette, hogy ő kizárólag csak az amerikai főnökeinek intencióit fogadja el és hajtja végre. Jelenlegi barátai közé tartozik Peyer Károly és a Szociáldemokrata Párt több vezetője. Múltbeli barátai közül dr. Balogh István, Nagy Ferenc nevét említem meg. Hogy Görög irányításával a Joint magyarországi szerve szociális vonalon milyen gyatra munkát végez és hogy politikai szempontból milyen káros, romboló befolyást érvényesít, ez kitűnik úgy dr. Harsányi István elvtárs belügyi, mint az én népjóléti minisztériumi vonalon beküldött jelentéseimből.

A Joint gazdasági és politikai kiértékelése

Havonta 700 000 dollár deviza formájában érkezik az országba, melyért viszontzásul [a] külföldnek semmit sem kell juttatni, plusz havonta cca. 50 vagon élelmiszer, ruhanemű stb. A 700 000 dollár ellenértékéből cca. 40 000 személyt támogat (igen rosszúl), több kisebb aggok házát és kórházat finanszíroz, valamint gyermekotthonokat, napközi otthonokat és főképp Budapesten népkonyhákat tart fenn. Ezzel a magyar népjóléti kormányzatot bizonyos mértékben te-

hermentesíti. A fent felsorolt célokra devizájának csak bizonyos részét költi el, igen jelentős részét közvetve politikai célokra használja fel.

A magyarországi zsidók különállását a magyarságtól állandóan elősegíti és életben tartja. Palesztinai kivándoroltatás céljából 110 átképzőtáborban több ezer fiatal leányt és férfit eltart reakciós szellemű irányítás közepette. Ün. Munka- és Üzemszervező Osztályán keresztül ipari szövetkezeteket finanszíroz, gyártelepeket, mezőgazdasági kollektívákat tart fenn, melyek a demokratikus Magyarország életében úgy Budapesten, mint vidéken gennyes góccokat képeznek.

A juttatásoknál állandóan érvényesíti a kedvezményeket cionista beállítottságú egyének vagy szervezetek részére, mely abban nyilvánul meg, hogy a demokratikusan gondolkodó szociális intézmények vezetőit a juttatásoknál megelőzi. Ugyanez áll egyénekre vonatkozólag is. A Joint Külföldi Osztályán keresztül valláskülönbőség nélkül hozzásegíti a Nyugatra szándékozó emberek vagyosának kimentését.

A Joint teljes dotációjának 5 %-át javaslatomra hónapról hónapra főképp a különböző haladó szellemű baloldali pártok által fenntartott szociális intézmények támogatására fordította, illetőleg fordítja. (Ez irányú segítség az utóbbi időben dr. Görög szabotálása folytán, de különösen a G.R.¹⁴ vizsgálata óta nagyfokú csökkenést mutat.)

Összefoglalás. Javaslat

1. A dollárdeviza, valamint az 50 vagon havi árujuttatás szükséges az országnak.

2. Circa 40 000 ember támogatása és ezzel kapcsolatban egy 3500 munkást és tisztviselőt számláló apparátus működése is szociálpolitikai szempontból előnyös.

Felmerül a kérdés, szükséges-e, hogy a Joint Magyarországon tovább működjék? A jelenlegi helyzetben feltétlenül szükséges, mert gazdasági és szociális szempontból feltétlenül előnyöket jelent, de politikai szempontból "kézbe kell venni".

Felmerül a másik kérdés: vajon dr. Görög vezetésével megoldható-e a politikai vonal megváltoztatása? Véleményem szerint nem. (A most folyó G.R. vizsgálat eddigi eredményei alapján is dr. Görög "kézben lesz". Ennek ellenére sem látom megoldhatónak, hogy az ügyeket vele tovább vezetetni lehessen.) Meg kell találni azt a zsidó közéleti férfit, akiben a külföldi Joint reakciós vezetői megbíznak, de az itthoni intencióknak megfelelően fog dolgozni.

Görög személyéhez a jelenlegi helyzetben, választások előtt radikálisan hozzányúlni nem lenne politikai, mert ennek eredményeként a külföldi segítség azonnal megszűnne, de hangsúlyoznom kell, hogy csak átmenetileg szűnne meg, mert a Joint magyarországi segítése nem Görög személyére van szabva, bár igen erősen beférkőzött a külföldi reakciós vezetők bizalmába. Az amerikai Joint-központnak érdeke, hogy olyan területeket ne veszítsen el, mint pl. Magyaror-

szág is, ahol nagy zsidó tragédia történt, mert ha a pénzt hosszabb időn keresztül nem küldenék, az amerikai további gyűjtésre nem lenne jogcímük és így a kinti vezetők üzleti lehetőségei csökkennének.

Véleményem szerint a választások után hozzá kell nyúlni ennek a kérdésnek a megoldásához is, fokozatosan, de radikálisan végre kell majd hajtani Görög el-távolítását a Jointtól. A választások után, miután pártunk izmosodása és megerősödése már bekövetkezett, ezt a feladatot politikusan meg lehet oldani. Kellő időben személyre vonatkozólag és az egész akció megoldására vonatkozólag személyesen vagy írásban a pártvezetőség felszólítására készségesen közreműködöm, illetőleg javaslatomat megteszem.

Választások előtt Görög személyével kapcsolatos radikális változtatás a juttatás megszűnése mellett a reakció kezébe pártunk ellen komoly lehetőséget adna. A reakció úgy állítaná be, hogy a kommunista rendőrség működésének eredményeként esett el Magyarországon több ezer ember a Joint-segélytől és ma, amikor az egyéni agitáción van a hangsúly, 50-60, vagy 70 000 embert hangolnának esetleg ellenséges magatartásra pártunkkal szemben.

Szabadság!
Zeitinger

PIL 274. f. 17/11. ö. e. – Géppel írt tisztazat a miniszteri biztos vezetéknévének saját kezű aláírásával. A jelentés 1. oldalán a tömegszervezeti osztály egyik munkatársának alábbi kézírásos megjegyzése áll: "Lássa Rákosi elvtárs. Rendkívül fontos!" A Joint gazdasági és politikai kiértékelése c. fejezet első és utolsó bekezdésénél Rákosi Mátyás következő kézírásos minősítése látható: "jó".

1.1. Szirmai István előterjesztése a párizsi regionális Joint- tanácskozás magyar vonatkozásairól az MDP KV Titkársága ülésén

1948. november 4.

[T.] Titkárság!

I.

November hónapban Párizsban összeül a Joint Európai Végrehajtó Bizottsága, ahol meghatározzák, milyen összeget juttatnak 1949-ben a magyarországi zsidók számára. Eddig ez havonta 600 000 \$-t jelentett, az utóbbi hónapok során azonban az összeg fokozatosan 510 000 dollárig csökkent. Az intézmény európai igazgatósága a következő évre további csökkentéseket vett tervbe. Arra hivatkoznak, hogy különböző európai táborokba[n] összegyűlt zsidó tömegeket kell elszállítani és ezért a magyar zsidóknak kevesebb összeg jut.

A novemberi párizsi értekezletre meghívást kaptak a magyarországi Joint Bizottság tagjai. Javasolom, hogy kiutazásuk előtt a bizottság tagjait rendeljék magukhoz Olt és Vas elvtársak¹⁵ és közöljék velük, ne egyezzenek bele a dotáció leszállításába. A magyarországi zsidó polgárság és kispolgárság bekapcsolása a termelőmunkába, átrétegeződése, a zsidó termelőszövetkezetek¹⁶ szükségyszerű továbbépítése az eddiginél nagyobb összegeket igényel. Az eddiginél nagyobb összegeket kell juttatnia a Joint Bizottságnak a magyarországi zsidók emigrációs céljaira is. Kétségtelen, hogy az iskolák államosításával a magyar kormány a zsidó közösség eddigi terheit csökkentette, ez azonban nem jelentheti azt, hogy az eddigi dotáció is csökkenhet.

II.

A Joint Bizottság mellé a népjóléti és belügyi kormányzat 1-1 miniszteri biztost delegált. Amikor a bizottság úgy alakult át, hogy abban hivatalosan is részt vesz a magyar kormány képviselője, a Joint Európai Igazgatósága kérte a miniszteri biztosok visszahívását, tekintettel arra, hogy a legfelsőbb bizottságban a kormány képviselője¹⁷ is benn ül. Annak idején ígéretet tettünk arra, hogy az egyiket vissza fogjuk hívni. A Joint Bizottság vezetői most kérik, hogy történjen meg az egyik miniszteri biztos visszahívása még a novemberi értekezlet előtt.

Javasolom, hogy Harsányi elvtársat, a Belügyminisztérium miniszteri biztost azonnali hatállyal hívjuk vissza. Harsányi elvtárs az OMB¹⁸ főtisztviselője, aki munkaidejének amúgy is csak jelentéktelen részét tölti a Jointnál és ott nélkülözhető. A Népjóléti Minisztérium miniszteri biztosa: Zeitinger elvtárs munkáját nem jól végzi. Kispolgári, intrikus elem, akivel sem Vas elvtárs, sem én eredményesen nem tudunk együttműködni. Javasolom ezért Zeitinger elvtárs leváltását és kérem utasítani a Káder Osztályt, hogy Harsányi elvtárs helyett új kormánybiztost állítson be a Belügyminisztérium útján. Azért javasolom, hogy a Belügyminisztériumnak legyen miniszteri biztosa a Joint Bizottság mellett, mert a bizottságban a Népjóléti Minisztérium megbízottja van.

Kérem meghívni: Vas Zoltán elvtársat.

Eltvársi üdvözléttel:
Szirmai István¹⁹

Magyar Országos Levéltár (a továbbiakban: MOL) 276. f. 54/16. ö. e. – Gépelt írt másodlat hitelesítés nélkül.

15 A szóban forgó időszakban Olt Károly népjóléti miniszter, Vas Zoltán a Gazdasági Főtanács főtitkára volt.

16 A cionisták még Izrael állam létrejötte előtt hozzákezdtek a kivándorolni szándékozó hazai zsidók átképzéséhez. E célból a Joint segítségével ipari és mezőgazdasági szövetkezetekben 1168-an parasztgazdálkodást folytattak, 1420-an pedig ipari szakmákban tevékenykedtek. (L. dr. Kende Péter: Röpirat a zsidókérdésről. Magvető Könyvkiadó, 1989. 43. o.)

17 Dr. Benedek László igazgató főorvosról van szó.

18 Országos Munkabérmegállapító Bizottság.

19 Szirmai István ekkor az MDP Szervező Bizottsága titkárságának vezetője volt.

12. Az MDP KV Titkárságának határozata Szirmai István Joint-ügyben tett előterjesztése kapcsán

1948. november 4.

11 / Joint európai kongresszusa.

Előadó: Szirmai István elvtárs.

A Titkárság úgy határoz, hogy a kiutazó bizottságot sem pártszerv, sem kommunista miniszterek ne instruálják.

Zeitinger és Harsányi elvtársakat vissza kell hívni. Harsányi helyére a Káder Osztály Kádár elvtárrsal egyetértésben javasoljon valakit. Javaslatát terjessze a SZ[ervező]B[izottság] elé.

Felhívja Olt elvtársat, hogy Varga Endre helyett politikailag megfelelő, megbízható elvtársat küldjön a Joint Komitéé-ba. Vargát nézesse meg az Államvédelmi Hatósággal.

MOL 276. f. 54/16. ö. e. – Géppel írt hitelesítés nélküli jegyzőkönyvi részlet.

13. Szirmai István feljegyzése a zsidók erősödő emigrációs hangulatáról és javaslata a Magyar Cionista Szövetség feloszlására az MDP Titkárságának

1949. január 7.

Feljegyzés a Titkárság részére

A zsidó polgárság körében erős emigrációs hangulat van. Ezt a hangulatot fűtik a magyarországi cionisták és a Joint. Izrael állam kormánya a lakóinak számát kétmillióra akarja felemelni, ezért minden beutazónak beutazási engedélyt ad és erre a célra a Joint nemzetközi szervezete nagy összegeket folyósít.

Néhány héttel ezelőtt Farkas és Kádár elvtársakkal történt megbeszélés után Péter Gábor elvtárrsal együttesen a végleges rendelkezésig leállítottuk a kivándorlási útlevelek kiadását, amit addig különösebb korlátozás nélkül minden jelentkezőnek kiadtak. Azóta többször felkeresett a zsidó hitközség elnöke (Stöckler Lajos) és sürgeti pártunk állásfoglalását a kivándorlás kérdésében. Előadja:

1. A K. [kivándorló] útlevelek kiadásának leállítása nagy riadalmat okozott a cionisták körében.

2. A magyarországi zsidók kormegoszlása igen egészségtelen, 40 000 főre becsüli az 50 éves körüliek [sic!] számát.

3. Sok olyan zsidó polgár él Magyarországon, akinek hozzátartozói már Palesztinában élnek.

4. Sok kereskedő és szabadfoglalkozású polgár készül kivándorlásra, akik a produktív munkába bekapcsolódni nem akarnak. Az átrétegeződési kísérletek nem mutatnak eredményt.

5. A cionista szervezetek széles aktivitást fejtenek ki és végül

6. a Joint európai igazgatósága is szorgalmazza a magyarországi zsidók egy részének kivándoroltatását.

Stöckler azt kéri, hogy a magyar kormány engedélyezzen korlátolt számú kivándorlást, mert csak így csapolódik le az egészségtelen deklasszálódó réteg, amely ha itt marad, csak terhet jelent a demokrácia számára. Közli továbbá, hogy a Joint Európai Igazgatósága a kivándorlás ellenére hajlandó biztosítani évekre a magyarországi zsidók segélyezési céljaira most juttatott \$ összegeket. Feltételezi, hogy a kivándorlás erős korlátozása vagy megszüntetése esetén a Joint a segélyek megvonásával, presszióval is megpróbálkozik a magyar kormány felé.

A kelet-európai népi demokráciákban a cionista szervezetek működését betiltották. 1948 februárjáig a kelet-európai központjuk Prágában volt. A cseh fordulat után központjuk Budapestre költözött. Sok palesztinai állampolgár tartózkodik Magyarországon mint cionista agitátor és szervező, ezek terjesztik a polgári nacionalizmust, fokozzák a kivándorlási lázat szervezeteiken keresztül, valutát síbolnak, "vagyont mentenek", forintot rontanak. Az a gyanúm, hogy az eddigi nem kellőképpen ellenőrzött kivándorlások során komoly vagyontárgyakat síboltak ki.

Javasolom:

1. A magyarországi cionisták szövetségének felosztatását, szervezeteik működésének betiltását.

2. A cionista szövetség alkalmazásában álló idegen állampolgárok, cionista ügynökök kiutasítását.

3. Kivándorló útlevelet csak azok kapjanak, akik 50. évüket már betöltötték, eltekintve a kivételesen indokolt esetektől.

4. Jelenjen meg kormányrendelet, amely 5000 forint értékben állapítja meg a kivándorlás esetén kivihető értékek határát.

5. Indítson a zsidó hitközségen belül a baloldali csoport politikai felvilágosító kampányt a zsidóság között az emigráció ellen és kezdjen harcot a cionista befolyások ellen.

Budapest, 1948. január 7.²⁰

Szirmai István

MOL 276. f. 54/25. ö. e. – Géppel írt másodlat hitelesítés nélkül.

14. Az MDP Titkárságának határozata a zsidókérdésben Szirmai István előterjesztése kapcsán

1949. január 12.

7/ Zsidókérdés.

Előadó: Szirmai István elvtárs

A Titkárság a javaslatot elvben helyesli, azonban a végrehajtásra a jelenlegi időpontot nem tartja alkalmasnak.

A Cionista Szövetség megszüntetésének önfelosztás formájában kell történnie – időpontjára vonatkozóan Szirmai elvtárs 1 hónap múlva tegyen újra javaslatot.

Az idegen állampolgárokat el kell tanácsolni az országból.

MOL 276. f. 54/25. ö. e. – Géppel írt egykorú jegyzőkönyv részlete hitelesítés nélkül.

15. Szirmai István javaslata az MDP Titkárságának a Magyar Cionista Szövetség felosztatására

1949. február

T. Titkárság!

A zsidó hitközség elnöke javaslatomra tanácskozott a magyar cionista mozgalom vezetőjével és tanácsolta nekik emigrációs propagandájuk megszüntetését, a cionista szervezetek önkéntes felosztatását. Ezzel egyidejűleg megjelent az "Új Élet" című zsidó hetilapban egy, az emigrációval szemben kiálló cikk. A cionisták harcosan reagálnak, kijelentik, hogy csak kormányintézkedésre hajlandók megszüntetni tevékenységüket és felosztatni szervezeteiket. Folyó hó 13-ára összehívták a cionista szövetség kongresszusát, ahol élesen szembe akarnak fordulni a kormánynak [az] emigrációt beszüntető intézkedéseivel. Az "Új Élet"-ben megjelent anticionista cikk miatt országosan tiltakozást szerveznek.

Megállapítottuk, hogy a cionistáknak csak Budapesten néhány tucat ifjúsági szervezete, 6 vagy 7 különböző nevű pártja, klubja, palesztinai hivatala²¹ működik és ezek mindegyike kitűnő helyiségekkel rendelkezik. Megállapítottuk továbbá, hogy Magyarországon kb. 20 palesztinai ütlévéllel rendelkező cionista ügynök végez szervező és agitációs munkát, ezeknek egy része mint kereskedő tartózkodik Magyarországon.

21 A Palesztinának zsidó nemzeti otthont garantáló ún. Balfour-nyilatkozatot követő mandátum-rendszer egyebek között előírta a tanácsadói hatáskörrel rendelkező, az angol gyarmati hatóságokkal együttműködő Zsidó Ügynökség életre hívását. A Cionista Világszervezet által kinevezett Cionista VB 1929-ben átalakult Zsidó Ügynökséggé (Jewish Agency for Palestine, utóbb Jewish Agency for Israel). A Zsidó Ügynökség ügyszólván külügyminisztériumként működött Palesztinában az angol gyarmati közigazgatás időszakában. A világ számos országában – így Magyarországon is – létesített Palesztina Hivatalok a Zsidó Ügynökség égisze alatt működtek. Alapvető feladatuk volt a diaszpóra zsidósága izraeli kivándorlásának előmozdítása.

Javaslom:

1. A Cionista Szövetség február 13-ára kitűzött kongresszusát rendészeti úton tiltsuk be.

2. A cionista pártok és ifjúsági szervezetek helyiségeit, klubhelyiségeket – kivéve a Magyar Cionista Szövetség központi irodáját –, de beleértve a Palesztina Hivatal néven működő cionista emigrációs iroda helyiségeit is, rövid úton hatóságaink vegyék igénybe.

3. A palesztinai ügynökök tartózkodási engedélyét szakítsuk meg és hatóságaink utasítsák őket ki.

4. Javaslom továbbá, hogy a Titkárság március 1-jében határozza meg a Magyar Cionista Szövetség hivatalos feloszlását.²²

Elvtársi üdvözléssel:

Szirmai István

MOL 276. f. 65/356. ö. e. – Géppel írt másodlat hitelesítés nélkül.

16. Az MDP Szervező Bizottságának feljegyzése az Izraelbe történő kivándorlásról Révai József számára

1949. július 19.

A magyarországi zsidók kivándorlásának kérdéséről Izrael képviselőivel folytatott tárgyalások során május hó végén egy jegyzőkönyvtervezet jött létre, mely szerint a magyar kormány legfeljebb 1000 személynek Izraelbe történő önkéntes kivándorlásához járulna hozzá. A régi titkári határozatok alapján ezt az 1000 személyt az alábbi kategóriák szerint kellene összeválogatni:

a) az 1948. jan. 1. előtt Izraelbe letelepülő személyek fel- és lemenő egyenesági rokonai,

b) a 10 éven aluliak, ha őket eltartó testvérük Izraelben telepedett le,

c) olyan férjes nők, akik házasságukat 1945. ápr. 1. előtt kötötték és akiknek férje Izraelben telepedett le,

d) 60. életévüket betöltő férfiak feleségeikkel.

Nem számítanak be a kontingensbe 40 vezető cionista és családjaik, akik kivándorlását ugyancsak engedélyeznénk.

A jegyzőkönyvtervezetet Izrael kormány megbízottai végül is nem voltak hajlandók aláírni és Izrael követe hivatkozva Vas Zoltán elvtárs és a Joint képviselői között folytatott tárgyalásokra is, szorgalmazza, hogy a megállapodás legalább 5000 magyarországi zsidó kivándorlását tegye lehetővé.

22 A Szabad Nép 1949. március 25-i számában a következő sajtóközlemény jelent meg a Magyar Cionista Szövetség "önkéntes" feloszlásáról: "A Magyar Cionista Szövetség országos intézőbizottsága március 13-i ülésén elhatározta a szövetség feloszlását. A határozat kijelenti: miután Izrael állam megalakult, és így a szövetség legfőbb célkitűzése már teljesült, valamint mert Magyarország és Izrael között ma már rendes diplomáciai kapcsolat áll fenn, az intézőbizottság a Magyar Cionista Szövetség működését beszünteti. Ugyancsak feloszlott a Magyar Palesztina Hivatal is."

Javasoljuk, hogy az eredeti jegyzőkönyvtervezetben tervezett 1000 személyes keretet emeljük fel 3000-re, amiből 2000 a d) kategóriára, vagyis az idős és munkaképesség szempontjából már kevésbé fontos korosztályra essen. További engedményként hozzájárulhatnánk ennél a kategóriánál a korhatárnak 55. élet-évre való leszállítására, kifejezetten fenntartva azt a jogunkat, hogy a kivándorlásra jelentkezők egyéni elbírálása során a magyar kormány visszatartsa azokat a magas szakképzettséggel vagy szaktudással rendelkező egyéneket, akik Magyarországon való további munkájának nemzetgazdasági szempontból különös jelentőséget tulajdonítunk.

Megjegyezzük, hogy a fennálló szabályok értelmében a Magyarországról kivándorló zsidók személyenként 5000 Ft értékű ingóságot, 2000 Ft értékű ékszert és 10 \$ értékű külföldi pénzt vihetnek magukkal. Figyelembe kell venni természetesen az értéktárgyak illegális kicsempészésének veszélyét is.

MOL 276. f. 54/55. ö. e. – Géppel írt másodlat hitelesítés nélkül.

17. A Magyar Népköztársaság és Izrael Állam kivándorlási egyezménye 1949. október 20.

A Magyar Népköztársaság és Izrael Állam kormány megbízottai Budapesten tárgyalást folytattak és az alábbiakban állapodtak meg:

1. cikk.

/1/ A jelen jegyzőkönyv 2., 3. és 4. cikkében felsorolt kategóriák által érintett személyek közül legfeljebb 3000 személy kivándorlása jöhet számításba.

2. cikk.

/1/ A Magyar Népköztársaság kormánya hozzájárul ahhoz, hogy a Magyar Népköztársaság területéről kivándorolt s 1948. január 1. előtt Izrael állam területén letelepedett személyek fel- és lemenő egyenesági eltartott rokonai Izrael Államba kivándorolhassanak.

3. cikk.

/1/ A Magyar Népköztársaság kormánya hozzájárul ahhoz, hogy azok a 10. életévüket be nem töltött magyar állampolgárok, akiknek eltartó édes testvérük 1948. január 1. előtt Izrael Állam területén telepedett le, Izrael Államba kivándorolhassanak, amennyiben Magyarországon ellátásukról gondoskodó rokonuk nincs és eltartásukról gondoskodni nem lehet.

4. cikk.

/1/ A Magyar Népköztársaság kormánya hozzájárul ahhoz, hogy azok a férjes nők, akik házasságukat Magyarországon 1945. április 4. előtt kötötték és akiknek férje ezen időpont után Magyarország területén nem tartózkodott és 1949. január 1. előtt Izrael Állam területén telepedett le, Izrael Államba kivándorolhassanak.

5. cikk.

/1/ Amennyiben a 2., 3. és 4. cikkek hatálya alá eső és kivándorlásra engedélyezett személyek száma nem érné el a 3000-t, a Magyar Népköztársaság kormánya hozzájárul ahhoz, hogy azok az 55. évüket betöltött magyar állampolgárok, akik ebbeli szándékukat nyilvánítják – függetlenül attól, hogy van-e Izraelben letelepedett családjuk vagy sem – Izrael Államba kivándorolhassanak.

/2/ Amennyiben az /1/ pont által érintett személy nők férfi, úgy feleségének kivándorlása csak abban az esetben jöhet számításba, ha a házasság Magyarországon 1949. január 1. előtt kötött.

/3/ Az /1/ pont által érintett személyektől származó 12 éven aluli gyermekek apjukkal kivándorolhatnak; 12. életévüket betöltött kiskorúak csak abban az esetben, ha ebbeli elhatározásukat kinyilvánítják.

6. cikk.

/1/ A Magyar Népköztársaság kormánya hozzájárul ahhoz, hogy az 1. cikkben meghatározott 3000 főn kívül – legfeljebb 40 – olyan magyar állampolgár kivándorolhasson, akik az önmagát feloszlott Magyar Cionista Szövetség vagy valamelyik tagegyesületének felső vezetéséhez tartoztak.

/2/ Az /1/ pont által érintett személyek feleségeiket és kiskorú gyermekeiket – amennyiben ezek ilyen akaratukat nyilvánítják – magukkal vihetik.

7. cikk.

/1/ A 2. és 4. cikkben meghatározott személyek kivándorlási kérelmük jogosultságának igazolására kérelmükhöz az alábbi okmányokat kötelesek csatolni:

a/ Mindazokat a személyi okmányokat, melyek a megkívánt rokonsági fokot igazolják.

b/ A magyar helyi hatóságok igazolását arról, hogy a /c/ pontban megjelölt személy mikor hagyta el utolsó magyarországi lakását /helyhatósági bizonyítvány/.

c/ Izrael Állam igazolását arról, hogy az Izraelben letelepedett rokon mikor telepedett le, hol tartózkodik és mivel foglalkozik.

/2/ A 3. cikkben érintett személyek kivándorlási kérelmük jogosultságának igazolására kérelmükhöz csatolni kötelesek az /1/ pontban megjelölteken kívül mindazon okmányokat, amelyek igazolják azt, hogy Magyarországon eltartó rokonuk nincsen. /Szülők halotti levele; nevelőintézet, menhely igazolása/

/3/ A 6. cikkben érintett személyek kivándorlási kérelmük jogosultságának igazolására csatolni kötelesek a Belügyminisztérium Egyesületi Osztályának igazolását arról, hogy a 6. cikk /1/ pontjában említett valamelyik egyesület felső vezetéséhez tartoztak.

8. cikk.

/1/ A 2., 3., 4., 5. és 6. cikkben szereplő személyek kivándorlási szándékuk esetén az IBUSZ-hoz fordulnak és vele személyszállítási szerződést kötnek.

/2/ A 7. cikkben szereplő igazolások az IBUSZ szállítási szerződése, valamint a kivándorláshoz szükséges összes szabályszerű okmány becsatolásával kérelmeiket a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága Útlevelesztályához nyújtják be.

/3/ A benyújtott kérelmeket a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága Útlevelesztálya egyénileg bírálja felül és a kivándorlás engedélyezése esetén a kérelmező személyek számára egyéni vagy kollektív /csoportos/ kivándorló útlevelet állít ki.

9. cikk.

/1/ A tárgyaló felek megállapodtak abban, hogy a jelen megállapodásban foglaltak, valamint a megállapodás ténye hirdetés, sajtótermékek, rádióközlemények, vagy csoportos megbeszélés útján nem propagálható.

/2/ A tárgyaló felek megállapodtak abban, hogy a kivándorolni szándékozók felvilágosítását, a kivándorlás előkészítését és technikai lebonyolítását kizárólag az IBUSZ végezheti, s ezzel semmiféle társadalmi vagy hitfelekezeti egyesület vagy intézmény nem foglalkozhatik.

10. cikk.

/1/ A 2., 3., 4., 5. és 6. cikkekben szereplő személyek kivándorlásuk esetén a 0736-3420. G.F. számú Gazdasági Főtanácsi határozatban és a 10 050/1947. Korm. számú kormányrendeletben, valamint az ennek végrehajtásáról intézkedő 162 835/1947. IV c. P.M. számú pénzügyminiszteri rendeletben meghatározott ingóságait az idézett határozatban és a rendeletekben foglalt feltételek mellett vihetik magukkal.

11. cikk.

A Magyar Népköztársaság kormánya és Izrael Állam kormánya kijelentik, hogy magyar állampolgároknak Izraelbe történő kivándorlása csak törvényes úton történhetik; a törvénytelen /illegális/ kivándorlást a megállapodást létesítő felek ellenzik és azt semmiféle formában nem támogatják.

12. cikk.

/1/ Készült Budapesten két eredeti példányban, magyar és héber nyelven.

/2/ Eltérés esetén az eredeti magyar példány az irányadó.

/3/ A jelen jegyzőkönyvben foglaltak az aláírás napján életbe lépnek.

Kelt Budapesten, 1949. évi október hó 20. napján.

A Magyar Népköztársaság
kormánya részéről:

Izrael Állam
kormánya részéről:

MOL XIX-j-1-k. 11401/1949. Géppel írt, hitelesítés nélküli másodlat. – Ehud Avriel, Izrael első magyarországi követe – már a Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettesnél tett bemutatkozó látogatása során felvetette a kivándorlást. Annak a reményének adott hangot, hogy a "közeljövőben" 50 000 zsidó vándorolhat ki Magyarországról Izraelbe. Rákosi ezt a számot túl magasnak tartotta. Kijelentette: "a magyar kormány tendenciája az, hogy a kivándorlást lehetőleg ne engedélyezze... Egy szűkebb körű kivándorlásról azonban szó lehet." (MOL XIX-j-1-k. 12. d. 6131/biz. pol.) Avriel követ 1949. február 17-én jegyzéket intézett a külügyminiszterhez s ebben 35 000 ember számára kért kivándorlási lehetőséget.

Az első tárgyalás ez ügyben 1949. május 25-én zajlott le. A magyar kormányt dr. Nagy Péter külügyminisztériumi titkár és Sándor Imre rendőrőrnagy, az izraeli kormányt Bentsur Péterfi Endre Shmuel konzul képviselte. Az 1949. június 3-i második tárgyaláson a május 30-án elkészült első tervezet vitájára került sor. A felajánlott kontingens éles szócsatát váltott ki. A magyar fél hajthatatlan maradt. A tervezet elfogadására 5 napos ultimátumot adott és közölte tárgyalópartnerével: "Nemleges válasz, vagy a határidő be nem tartása esetén a magunk részéről a tárgyalásokat lezártnak tekintjük..." 1949. augusztus 10-én Avriel követ felkereste Berei Andor külügyi államtitkárt és közölte vele, hogy Izrael kormánya hajlandó megkötni a megállapodást a magyar javaslat alapján. Az utolsó – szövegpontosító – tárgyalásra 1949. augusztus 12-én került sor.

18. Az MDP KV Szervezési Osztálya javaslata a párt Titkárságának a cionista párttagok kizárására

1949. december 5.

Szigorúan bizalmas!

Feljegyzés a párttagok sorában lévő cionistákról

A belügyminiszter által felosztatott Magyar Cionista Szövetség 1948-ban felkötött tagnyilvántartása birtokunkba jutott. Ezt a kb. 37 000 nevet tartalmazó kartotékanyagot központi nyilvántartásunkkal egybevetettük és a cionista nyilvántartásból kiemeltük azoknak lapjait, akik pártnyilvántartásunkban szerepelnek. Ezek száma 12 275, az egész cionista tagság 33 %-a.

Ennek a számnak egy része különböző okok folytán (kizárás, felülvizsgálati kizárás, felülvizsgálatról való távolmaradás folytán új MDP tagsági könyvet nem kapott stb.) már nem tagja pártunknak. Ezeket leszámítva megállapíthatjuk, hogy kb. 9000 *jelenlegi párttagunk* volt 1948-tól a Magyar Cionista Szövetség nyilvántartott tagja.

A 12 275 cionista a pártbizottságok között a következőképpen oszlik meg:

Megyék:

Abaúj: 55, Baranya: 124, Bács: 73, Békés: 162, Borsod: 368, Bihar: 97, Csanád: 77, Csongrád: 93, Esztergom: 29, Fejér: 47, Győr: 88, Hajdú: 480, Heves: 188, Szolnok: 313, Pest: 289, Szabolcs: 334, Tolna: 146, Szatmár: 178, Somogy: 75, Sopron: 72, Szeged: 167, Vas: 117, Veszprém: 56, Zala: 104, Zemplén: 216. Összesen: 3948.

Budapest:

I. ker.: 8, II. ker.: 87, III. ker.: 78, IV. ker.: 153, V. ker.: 1422, VI. ker.: 1370, VII. ker.: 2380, VIII. ker.: 1171, IX. ker.: 293, X. ker.: 73, XI. ker.: 99, XII. ker.: 49, XIII. ker.: 189, XIV. ker.: 297, Áll. Hiv.: 53, Városháza: 9, Budafok: 4, Csepel: 7, Kispest: 37, P. erzsébet: 45, P. lőrinc: 26, R. palota: 49, Újpest: 275, Albertfalva: 4, Cinkota: 2, Csillaghegy: 5, Dunaharaszti: 1, Nagytétény: 3, Mátyásföld: 6, Pestújhely: 19, Rákospálva: 5, Rákoshegy: 6, R. sz. Mihály: 5, Sasfalom: 3, Soroksár: 6, BESZKRT: 7, Ganz Hajó: 2, Ganz Vagon: 1, Goldberger: 3, MÁV: 11, MÁVAG: 5, Elektromos: 3, WM: 14, Egyesült Izzó: 19, Ganz Vill.: 1, Kistext: 6, M. Pamut: 1, Ruggyanta: 3, Standard: 1, Hoffher: 2, Posta: 13, Szaktanács: 1. Összesen: 8327.

Vidék: 3948, Budapest: 8327 – Összesen: 12 275.

Jellemző, hogy az északkeleti megyékben magasak a létszámok. Ezek a megyék egyrészt az északi vándorlás irányába esnek, másrészt a Szovjetunióhoz közelebb esve, az imperialista szervezők számára figyelemre méltóbbak. Budapesten a pesti oldal polgári kerületeiben magasak a számok. De meg kell jegyezni, hogy valamennyi nagyüzemben van cionista.

A cionista párttagoknak a párthoz való viszonyát vizsgálva, az újpesti szervezethez tartozó 24 és a VII. kerülethez tartozó 18, összesen 42 tagról környezet-tanulmányt végeztettünk. Ennek összegezett eredménye a következő:

A megvizsgált cionisták általában a párttól idegen, kivétel nélkül polgári beállítottságú, nagyrészt bigott vallásos elemek. Olyanok, akiktől ajánlatos a pártot megszabadítani.

Kifejezetten osztályidegen és rossz elem 14 (kereskedő, zugkereskedő, háztulajdonos, erkölcsstelen).

Párttal kapcsolatot nem tart: 11.

Ezek csaknem mind vallásos emberek. (Köztük van az újpesti pártbizottság sofőrje.)

Pártban aktivitást fejt ki: 8.

(Ebből 6-nak meglehetősen laza a kapcsolata a párttal, nagy részük vallásos kispolgár. Intenzívebb pártmunkát ketten végeznek: Kulka Ágnes, volt Joint-alkalmazott, akit a felülvizsgálaton visszaminősítettek, mert nem végzett pártmunkát, azóta "igen aktív, áldozatkész", teljesen polgári beállítottságú; Gereben Sándor, a VII/6. körzet adminisztrátora és az OTI-központban is végez pártmunkát, baráti köre elvtársakból áll.)

A többi 9 tagsága megszűnt (kizárták, vagy nem jelent meg a felülvizsgálaton, attól tartva, hogy kizárják), vagy nem volt található.

A 42 tag közül tehát 1-2 akad, aki a párttag mértékét egyébként valamennyire megüti.

Hasonlóképpen megvizsgáltunk 5 nagyüzemi párttag cionistát is; ezek közül mint párttag 1 felel meg.

Javaslat:

A cionistáknak pártunkból való eltávolítását a párton belüli demokrácia szabályainak megfelelően kell elvégezni. Ügyelni kell azonban arra, hogy a kérdés ne verjen fel port, hogy az egész kérdést nem túl nagy jelentőségéhez mérten simán és csendben intézzük el. Különösen ügyelni kell arra, hogy azoknál a pártbizottságoknál, ahol a cionisták nagy tömegét kell kizárni, a kérdés ne válhasson a szervezet fő kérdésévé és ne nyújtson a reakció számára alapot különböző híresztelésekre. A kérdést a tagsággal megfelelő felvilágosító munkával kell megérteni.

1. A központi Szervezési Osztály készítse el pártbizottságokként a cionista tagok névsorát és adja át a megyei és kerületi pártbizottságoknak.

2. A névsorok alapján a pártbizottságok hajtsák végre a cionisták kizárását. A kizárások a párton belüli demokrácia elveinek megfelelően az alapszervezeteknél és taggyűléseken menjenek végbe.

a) Miután ott, ahol nagyszámú kizárásra kerül sor (Budapest V., VI., VII., VIII. kerület, Miskolc, Debrecen, Nyíregyháza), a kérdésre fokozottabb gondot kell fordítani, a pártbizottság alakítson a feladat levezetésére külön bizottságot, amely politikai irányítást ad és felügyeletet gyakorol.

b) A központi Szervezési Osztály a névsorokkal együtt adjon a pártbizottságoknak, illetve ezeknek a külön bizottságoknak alapos utasítást, amely tartalmazza, hogy milyen elvi alapon és hogyan történik a kizárás, mely esetek képeznek kivételt, hogyan dolgozzon a pártbizottság, illetve a kiküldött bizottság.

c) A központi Szervezési Osztály és a Központi Ellenőrző Bizottság által kiküldött bizottság ellenőrizze az egész munka politikai és szervezési végrehajtását.

3. Tüzetesen meg kell vizsgálni az üzemi párttag cionistákat, kapcsolataikat és múltjukat.

4. Az eddigi kielemezés arra mutat, hogy kivételeket kell képezni. Vannak, akiket állásukkal kapcsolatban (pl. Joint-alkalmazottak) vagy azzal kapcsolatban, hogy szeretetsomagot kaptak, léptettek be és olyanok, akiket úgy szerveztek be, hogy a beszerző fizette érte a tagdíjat és esetleg nem is tudtak tagságukról.

Miután azonban feltehető, hogy a volt cionista tagok nagy része ezzel fog védekezni, kivételt csak akkor lehessen képezni, ha az illető nem törtető céllal, huzamos időn át rendszeresen végez pártmunkát, ha nem kispolgári és vallásos beállítottságú és ha bizonyítható, hogy a cionistákkal semmiféle kapcsolatot nem tartott. Ezeket a körülményeket a pártbizottságnak, illetve a külön bizottságnak kell megállapítania és a felvett vizsgálati jegyzőkönyvet a központban működő bizottság ellenőrizze. Számításunk szerint megfelelő elbírálás esetén országosan 40–50 ilyen kivétel lehet.

5. A pártbizottságok a taggyűlésektől számított 1., – nagy létszámnál – 3 héten belül²³ a jegyzőkönyveket és a bevont tagsági könyveket kötelesek a központi Szervezési Osztálynak átadni.²⁴

MOL 276. f. 54/77. ö. e. – Géppel írt másodlat hitelesítés nélkül. Az első oldal bal felső sarkán "Gerő elvtárs" kéziratos szöveg látható.

19. A cionista párttagok kizárásának ügye az MDP Titkárságának ülésén 1949. december 30.

3. Javaslat a cionisták kivizsgálására és a pártból való eltávolítására
Előadó: Kiss [Károly] elvtárs

A Titkárság december 14-i határozata alapján részletesen kidolgoztuk a cionisták kivizsgálásának és pártból való eltávolításának tervezetét. Az anyagot ismét átdolgoztuk és kiemeltük a felülvizsgálaton kizártakat. Az anyagot alapszervezetenként szétraktuk és erről kimutatást készítettünk. Ennek a feldolgozásnak alapján a következőket állapítottuk meg:

A felülvizsgálat során általában, de különösen a nagylétszámú budapesti kerületekben igen sok cionistát zártak ki, így az eredetileg jelentett 12 000-ből (a becslés szerinti 9000 helyett) 7622 maradt; ebből vidéken 2718, Budapesten 4904. A továbbiakban ezek a számok még valamivel csökkennek.

A megyék közül a legmagasabb: Hajdú 341 létszámmal, Borsod 252, Szabolcs 221, Szolnok 214 és Pest 202. Négy megye 100 fölött, a többi 100 alatt. Budapesten a VII. kerületben 1436 maradt (2380-ból), a többi 1000 alatt: VI. kerület 853, VIII. kerület 696, V. kerület 677, IX., XIV., XIII., Újpest 200 alatt, a többi nem jelentős.

23 Itt a következő lapszéli kéziratos megjegyzés található – gyaníthatóan Gerő Ernő tollából: "Az 5-6-7-8 kerületeknél lassabban."

24 A javaslatot az MDP Titkárságának 1949. december 14-i ülésén elfogadták, s a határozat kimondta: "A Titkárság az előterjesztést alapul elfogadja. Megbízza a javaslatot kidolgozó elvtársakat, dolgozzák ki a javaslat pontos végrehajtási utasítását aszerint, hogy csak nagyon kevés cionista van egy pártszervezetben. Ahol sokan vannak, 3-4 hónapot is igénybe vehet a lebonyolítás. A végrehajtás utasítására vonatkozó javaslatot 2 hét múlva kell visszahozni a Titkárság elé. Felelős: Kristóf [István] elvtárs." (MOL 276. f. 54/77. ö. e.)

A számok annyira megoszlanak az alapszervezetek között, hogy nagyrészt egy-egy szervezetben 1-2, de általában 10 alatt van a létszám. Hasonló a helyzet az üzemekben és hivatalokban is. Kivételt képez V., VI., VII., VIII. kerület körzeteinek nagy része, ahol a létszám mindig tízen felül van; több helyen azonban eléri a 70-80-at, sőt egy helyen (VII/18.) a 111-et is. A munkahelyi pártszervezetek közül magasak a létszámok a Joint 3 munkahelyén, a Teleki téri zsidóbarátság-nál és ószereseknél (30-40 a kimutatható szám); feltűnő, hogy a Műegyetemen 14 cionista van, a kizártakat nem számítva. Ezek valamennyien hallgatók.

Javaslatok

1. Mivel a szervezetek létszám szerint 3 csoportba tagolhatók (10-en alul, 11-30, 30-on felül), a végrehajtást eszerint a csoportosítás szerint kell levezetni. Előbb a nagylétszámú kerületekben kell kezdeni, ahol a megoldás a legnehezebb és ahol a reakciónak terepe van, hogy a kérdésben pártellenes tevékenységet fejtsen ki. Az összes kizárásokat egyidejűleg a februári taggyűléseken kell letárgyalni és ezzel az ügyet lezárni.

2. A lebonyolításnál különös gondot kell fordítani a politikai előkészítésre és az egyéni elbírálásra. A kizárások politikai magyarázatát és indokolását írásban kell elkészíteni és az érdekelt pártbizottságoknak megküldeni. A politikai indoklás a következő három pontból induljon ki: 1. a cionizmus az imperializmus behatolási eszköze, 2. a cionizmus reakció, nacionalista mozgalom, ellentétben áll a marxizmus-leninizmussal, a párt ideológiai és politikai irányvonalával, 3. a pártot megtevesztették azok, akik a felülvizsgálat során nem közölték, hogy ők cionisták.

3. Annak ellenére, hogy vannak olyan szervezetek, amelyeknél a létszám olyan magas, hogy egy taggyűlésen nem tárgyalható le, felvetjük, hogy ezekben a szervezetekben is csak egy taggyűlés tárgyalja a kérdést, a cionisták egy részének eltávolítása pedig taggyűlésen kívül történjék. Ezt indokolja az, hogy a 20 létszámon felüli kb. 50 alapszervezetnél 2-3, a következő pontban felsorolt 8 alapszervezetnél pedig 4-6 taggyűlést kellene tartani, ha minden cionistát taggyűlésen akarunk kizárni. Ez 2-3 hétig megbénítaná a körzet életét és azzal, hogy a kérdés napirenden lenne, az ellenség jól tudja verni. Ez alatt az idő alatt a cionisták maguk mellé tudnák állítani a körzet nem öntudatos zsidó tag-ságát, akik ugyan nem cionisták, de szimpátiából támogatnák őket.

A nem nyilvános eltávolításnál elsősorban olyanokra gondolunk, akiknek a párttal eddig sincs semmiféle kapcsolatuk. Feltétlenül taggyűlés elé kell vinni a vitás eseteket és azoknak az ügyét, akik a szervezetben aktivitást fejtettek ki, vagy az olyan osztályidegen elemeket, akik egyébként ellenséges magatartásukat a szervezet anyagi támogatásával leplezték. A kizárásoknak ez a csendes módja nem érintheti a gondos egyéni elbírálást, amelyhez minden körülmények között, mindenütt ragaszkodnunk kell.

4. Budapesten a 70 létszám fölötti körzeteket a kerületi bizottság mellett a budapesti pártbizottság is ellenőrizze. Ezekben a körzetekben meg kell állapítani, hogy a körzet egésze hogyan viszonylik a kérdéshez és ezt figyelembe véve, egyáltalán megvan-e a lehetősége annak, hogy itt taggyűléseket levezessenek. A

vizsgálat terjedjen ki arra is, hogy nem kell-e ezeket a körzeteket felosztatni. Az ebben a pontban említett körzetek a budapesti VI/22, VII/4, -/9, -/14, -/15, -/16, -/17, -/18.

5. Javasoljuk a Joint és [a] Teleki téri ószeres és zsibárus szervezetek azonnali felosztatását.

6. Javasoljuk a műegyetemi cionista hallgatók megvizsgálását, tekintet nélkül arra, hogy párttagok-e vagy sem; az ottani cionista mérnökhallgató klikk felosztatását, esetleg az egyetemről való azonnali eltávolítását.

7. A kérdés lebonyolítását mindenütt a kerületi, vidéken a megyei titkár irányítja. Olyan pártbizottságoknál, ahol valamely alapszervezetben hűsznál magasabb létszámú cionista van, a kerületi, megyei bizottság mellett a feladat lebonyolítására bizottságot kell alakítani, amelyet a kerületi, megyei titkár vezet.

8. A feladat irányítására és ellenőrzésére javasoljuk a pártközpontban 3 tagú bizottság létrehozását, amelynek tagjai: Bárd András (KEB), Gerő György (Központi Szervezési Osztály), Mező Imre (Nagybudapesti Pártbizottság).

9. A lebonyolítás ütemtervére vonatkozólag a következőket javasoljuk:

a) V., VI., VII., VIII. kerület 30 létszám fölötti szervezeteinek névsorait kiadni a kerületi titkároknak.

Január 8.

b) A kerületek megalakítják a bizottságokat.

Január 10.

c) A bizottság megvizsgálja, hogy az érintett alapszervezetek vezetősége alkalmas-e a feladat megoldására; ha nem, megteszi a szükséges intézkedéseket.

Január 15.

d) A névsorok alapján a kérdéses tagokról karakterisztikát készít az alapszervezet vezetősége, ezeket a bizottság feldolgozza.

Január végéig.

e) Az alapszervezeti vezetőségek, a kerületben alakított bizottság közreműködésével lefolytatják a vizsgálatot: egyénileg megvizsgálják, hogy 1. a személyazonosság fennáll-e, 2. az illető milyen kapcsolatban volt a múltban a cionista mozgalommal, 3. van-e most kapcsolata és hogyan viszonylik most a kérdéshez.

Lebonyolítandó a februári taggyűlésig.

f) A vizsgálat során meg kell állapítani, hogy kiket visznek taggyűlés elé, végrehajtják a többiek csendes eltávolítását, tagsági könyvük visszavételét.

Februárban.

g) A februári taggyűlésen a kérdést a kerületi pártbizottság, illetve a kiküldött bizottság egyik tagja ismerteti, a kizárási javaslatokat egyénileg letárgyalják.

h) Hasonló az eljárás a 3. pont alatt említett szervezetekben is, itt azonban a budapesti pártbizottság – amely ezeknek a szervezeteknek a kivizsgálásában közvetlenül is részt vesz – dönti el, hogy taggyűlést kell-e tartani.

i) A többi kerületi és a vidéki névsorok kiadásának január 20-ig kell megtörténnie, az eljárást február 1-től a februári taggyűlésig le kell folytatni. Külön bizottságot kell alakítani Hajdú, Szabolcs, Borsod, Szolnok és Pest megyében.

[Határozat]

A Titkárság úgy határoz, hogy felelős pártszerveken keresztül, a meglévő anyag alapján a cionistákat 3 csoportba kell osztani: 1. jelenleg is ténylegesen aktív tagok, 2. jelenleg is tagok, 3. akiknek valaha volt kapcsolatuk a cionistákkal. A ténylegesen, jelenleg is aktív cionistákat be kell hívni, kifaggatni és megnevezni, hogy az anyag alapján való kiértékelés helyes volt-e vagy sem. Amennyiben igen, jelenleg is aktív tag, ki kell zárni a pártból, taggyűlésen, megfelelően előkészített indokolással. A többieket a pártvezetőségek vegyék nyilvántartásba, tartsák szemmel és gondoskodjanak arról, hogy a pártban lényeges funkciójuk ne legyen.

A Joint-pártszervezethez egyelőre nem kell nyúlni.

A NBP VB²⁵ adjon utasítást a XI. ker. pártbizottságnak, végezzen normális pártvizsgálatot a műegyetemi pártszervezeteknél.

MOL 276. f. 54/79. ö. e. – Géppel írt másodlat hitelesítés nélkül. A "Határozat" szerkesztett címmel kezdődő szövegrész egykorú jegyzőkönyvi részlet hitelesítés nélkül.

20. Az Államvédelmi Hatóság Határőrség Parancsnokságának jelentése cionisták disszidálásáról

1952. szeptember

Szigorúan titkos

Feljegyzés cionista disszidálásokkal kapcsolatban

1952. január 7-én kaptunk hálózati jelentést arról, hogy cionisták hamis útlevelel hagyják el az ország területét illegálisan. A hamis papírokat Ausztriából kapják, azokon úgy szerepelnek, mint Romániából kivándorlók és az útlevelekbe előre bele van hamisítva a román–magyar határ magyar beléptető bélyegzője is. További hálózati jelentések ezt az értesítést megerősítették, amely szerint a magyar disszidálók a hamis papírokon részben mint román, részben mint csehszlovák állampolgárok szerepelnek.

A hálózati értesülésről 1952. február 6-án feljegyzést adtunk át a Határőrség elhárító osztályának és felhívtuk figyelmüket a disszidálásokrak erre a módjára, a későbbiekben pedig többször szóban értesítettük őket, hogy ilyen kiszököések történtek. Az elmúlt hónapokban részben írásos kimutatások formájában, részben szóban értesített bennünket a Határőrség, hogy a Romániából átutazókat szigorú ellenőrzés alá vették, a beléptető állomásokon lekontrollálták, de sem a jelentéseinkben megjelölt disszidálókat, sem hamis papírokat nem találtak.

25 A Nagybudapesti Pártbizottság Végrehajtó Bizottsága.

1952. szeptember 2-án a Hegyeshalomnál kilépő nemzetközi gyors utasai közül négy utast hamis papírokkal feltartóztattak.

A hamis útiokmányokat a bukaresti csehszlovák követség nevében állították ki. A disszidáló személyek hamis néven szerepeltek, mint Romániában élő csehszlovák állampolgárok, akik Romániából Izraelbe akarnak kivándorolni. Az iratok hamis pecsétekkel és mellékletekkel voltak felszerelve.

Megállapítást nyert, hogy 1952 április 5-én 54 család, összesen 154 személy hagyta el Hegyeshalomnál az országot ilyen hamis okmányokkal. Az ÁVH Határőrség hegyeshalmi ellenőrző kirendeltsége a figyelmeztetés és utasítás ellenére sem végezte el a végellenőrzést ezeknél a személyeknél, holott a papírok szerint – még ha a durva hamisítást nem is vették volna észre – feltűnővé kellett volna hogy váljon, hogy Romániából ennyi csehszlovák állampolgárságú személy utazik ki. A kiutazók valamennyien magyar állampolgárságú cionista és egyéb disszidensek voltak.

A f. hó 2-án őrizetbe vett személyek kihallgatásukkor előadták, hogy a hamis papírokat Weiss Gyula budapesti lakostól kapták, aki a "Bikur cholim" ortodox zsidó jóléti egyesület pénztárosa. Weiss Gyula a Határőrség nyomozó osztályának beosztottjai elől illegálisba ment f. hó 2-án.

Hálózati adataink szerint az őrizetbe vételek után néhány órával az izraeli követség tájékozva volt az eseményekről és a történetek a követségen izgalmat keltettek. Adataink és az őrizeteseiktől lefoglalt iratok arra mutatnak, hogy a disszidálások megszervezésével és a disszidensek iratokkal való ellátásában a budapesti izraeli követség is részt vesz.

Az embercsempészes szervezésének és a részt vevő személyek felderítésére, az izraeli követség szerepének tisztázására javasoljuk:

Weiss Gyuláné előállítását és kihallgatását férje tartózkodási helyére vonatkozóan.

Bikur cholim egyesület Dessewffy utcai helyiségének átkutatását, az egyesület felelős vezetőinek előállítását. Weiss Gyula felderítése, másrészt az egyesület keretein belül folyó embercsempészes tisztázása céljából:

Gossberg Ervin 30 éves budapesti lakos, a "Mizrachi" illegális cionista mozgalom vezetőségi tagját,

Rácz Jenő 43 éves budapesti lakos héber nyelvtanár, illegális cionista mozgalmi vezető és

Teichmann Jakab 37 éves újpesti lakos főrabbi, az illegális cionista mozgalom egyik vezető tagjának előállítását és kihallgatását.

A kihallgatásuktól függően teszünk újabb előállítási, illetve őrizetbe vételi javaslatokat.

Belügyminisztérium Történeti Irattára V-10 7118. – Egykorú géppel írt másolat hitelesítés nélkül.

**21. A zsidóság és a cionizmus problematikája Rákosi Mátyás
külpolitikai beszámolójában az MDP Politikai Bizottságának ülésén²⁶**
1953. február 19.

...Az amerikaiak még mindig hipnotizálva vannak azzal, hogy nekik Jugoszláviát sikerült a kémeik segítségével a maguk oldalára hozni. Hogy milyen nagy terveik voltak, azt mi tudjuk legjobban. A Rajk-per idején is láttuk, hogy Magyarországon és a többi népi demokráciákban is ezt akarták. Eisenhower nyilatkozatában és Dulles kijelentette, hogy a kémek és szabotőrök munkáját feltétlenül fokozni akarják. Erre a megszámlálhatatlan milliókon kívül, amit eddig kiadtak, kétségkívül mozgósítják a cionizmust és Izraelt.

Egy kicsit ki kell térni, hogy hogy került Izrael és a cionizmus ennyire előtérbe. Az első világháború alatt, amikor Törökország a németek oldalán háborúban volt Anglia ellen és veszélyeztette a Szuezi-csatornát, akkor az angolok megígérték a zsidóknak, hogy a török vereség esetén Jeruzsálem környékén a régi zsidó államot valamilyen formában visszaállítják. Ezt a háború után annál is inkább megvalósították, mert közben a franciák befészkeltek magukat a Palesztinától északra levő részen Szíriába, Libanonba, ahol katolikusok laktak. Az angoloknak biztosítaniok kellett a Szuezhhez vezető út szárnyát, oldalát és erre egy ilyen angol vezetés alatt álló izraeli állam nagyon jónak mutatkozott. Ezért Balfour angol külügyminiszter már a háború alatt nyilatkozott és a végén meg is csinálták, de nagyon nehezen ment előre, mert nem voltak bevándorlók. A helyzet gyökeresen megváltozott, amikor Hitler uralomra jutott és vele kapcsolatban Európában erősen elterjedt az antiszemitizmus, illetve a zsidók üldözése. A menekülő zsidókat sehova nem akarták befogadni, így kénytelenek voltak Palesztina felé menni. Ugyanakkor azokban az országokban, ahol erősen üldözték a zsidókat, a cionizmus gyökeret kapott, illetve szimpatikus lett olyan országokban, ahol azelőtt komoly gyökere nem volt. Emiatt Palesztinának a zsidó lakossága gyorsan szaporodott. A fasizmus bukása után az történt, hogy azoknak a zsidóknak jelentékeny része, akik ilyen lágerekben voltak, nem mertek visszamenni, hazamenni.

Nem mertek hazamenni Lengyelországba, Szlovákiába sem, ezek is kivándoroltak Palesztinába. Azonkívül maguk a zsidók rendkívül szimpatikusak voltak a fasizmus leverése után, mert mindenki úgy tekintett rájuk, mint a fasizmus áldozataira és mindenki azt hitte, hogy azok a szörnyű tapasztalatok, amiket a koncentrációs táborokban, meg a halálgyárakban szereztek, azok egyszer és mindenkorra a demokrácia barátaivá teszik és külön feltételezték, hogy a Szovjetunió barátai, tekintettel arra, hogy jelentékeny részüket Auschwitzból és a budapesti gettóból is a szovjet csapatok szabadították ki. És valóban, az első időkben ezek a zsidók, tekintet nélkül pártállásukra, szimpatizáltak a felszaba-

26 A beszámoló itt közölt részletének nagy része megjelent a Törvénytelen szocializmus. A tényfeltáró bizottság jelentése c. kiadványban. (Zrínyi Kiadó – Új Magyarország, 1991. 107–109. o.) Rákosi Mátyás beszámolója a külpolitika egészét felölelte, mi csupán a témakörbe vágó szövegrészt közöljük.

dító mozgalommal olyan értelemben, hogy ennek köszönhatték a megmenekülésüket és látták, hogy főleg a kommunisták azok, akik a fasisztákkal szemben a legélesebb harcot viszik. Ebben az időben volt olyan általános nézet, hogy az a zsidó, aki átélte a nácizmus borzalmait, az, ha nem is kommunista, de feltétlenül demokrata és sok elvtárs maga is elhitte ezt. Emlékszem, hogy 1945-ben, 1946-ban az ilyen kérdéseknél, mikor ilyen kispolgári zsidó felvevéséről volt szó a pártba, akkor elég volt azt mondani, hogy Auschwitzban volt, vagy három hozzátartozóját megölték a nácik és ez már egy érv volt arra, hogy bevegék a pártba. Hogy a Szociáldemokrata Pártban ez még sokkal könnyebben ment, arról azt hiszem, nem kell beszélni. Ebben az időben mi a kérdést nem vetettük fel, nem is vettük észre a jelentőségét. Ugyanakkor pedig a cionisták újra benyomultak ezekbe a népi demokráciákba, felhasználták a gazdasági nehézségeket és mint a Joint, ilyen jótékonsági egyesületek és a többi elkezdtek a maguk munkáját. A változás akkor következett be, amikor a népi demokráciák megerősödtek és az Amerikai Egyesült Államok észrevették, hogy többé nem számíthatnak rájuk. A front megváltozott, a német fasizmus helyébe az amerikai imperializmus lépett és ugyanakkor a szocialista építés következtében a zsidó kispolgárok jelentékeny része gyökértelenné vált, mert a szocialista építés következtében a kiskereskedelem, a kisipar, a magánkereskedelem igen jelentékeny része szükségtelenné vált és ezek az elemek, amelyek 1945-ben vagy 1946-ban mondjuk nem vették még észre, hogy hova vezet ez az út, 1947-ben, 1948-ban észrevették, hogy az ő kapitalizmusra szabott világnézetük nem passzol a népi demokráciákkal és lassanként szembekerültek a népi demokráciával, természetesen szembekerültek a Szovjetunióval. Közben pedig magában Izraelben is óriási változás történt. Ugyanúgy, ahogy Anglia elvesztette gyarmatát, mondjuk elvesztette Görögországot, ahová az angolok helyébe az amerikaiak léptek, Izraelt is elvesztette. Nem volt neki évente sokszázmillió dollárja, ami ennek a mesterséges államnak a fenntartásához volt szükséges, kénytelen volt az amerikaiaknak átengedni és az amerikaiak természetesen Izraelt és az egész cionizmust rögtön a saját szolgálatukba állították. A legnagyobb cionisták Amerikában vannak és ami döntő, onnan kapják a pénzt. A járási titkárok előtt azt mondtam, hogy ha az Amerikai Egyesült Államok egy hónapra beszüntetnék az anyagi támogatást – és hozzátehetem, a katonai támogatást is –, akkor Izrael egy hónap alatt bezárhozna a boltot, mert Izrael fő jövedelme azokból az amerikai dollárokból adódik, amiket az Egyesült Államok kormánya engedélyez és önállósága addig tart, amíg az amerikaiak őket az arabokkal szemben védik. A helyzet az, hogy a leg-hatalmasabb kémközpont kétségkívül a katolikus egyház, így első tekintetre. De tekintettel arra, hogy a katolikusok aránylag kevesen vannak a Szovjetunióban, vagy Bulgáriában, ellenben zsidók mindenütt vannak, a katolikus egyház mellett előtérbe került a cionizmus mint kémszervezet. Ez nálunk már előkerült a Rajk-ügyben, ahol az elvtársak tudják, hogy a legtöbb halálraítélt ilyen kispolgári zsidó volt: Szőnyi, a Szalai, az Angliából meg Svájból visszatért ilyen emigráns,

ügynevezett baloldali rendőrspiclik. 1950-ben mi már észrevettük a Jacobson-ügyben, amikor letartóztattuk a Joint vezetőjét,²⁷ de nem fektettünk rá elég súlyt részben amiatt, mert ahogy most kiderült, Péterék már akkor együtt dolgoztak a cionistákkal és eltűntettek igen érdekes vallomásokot és tényeket, amik rávilágítottak volna erre a cionista veszélyre, illetve a cionizmuson keresztül üzött kémveszélyre. Most, amikor Csehszlovákiában felmerült a Slánský-ügy,²⁸ utána pedig a Szovjetunióban a 9 orvos ügye,²⁹ természetes, hogy nálunk is felfigyeltünk erre és most a Péter-ügy³⁰ felgöngyölítésével kapcsolatban kiderült, hogy Péter körül – azonkívül, hogy rendőrspiclik voltak – ezeknek a rendőrspicliknek túlnyomó többsége vagy cionista volt, vagy aktív nyilas, Gestapo ember. És ezek az emberek már a felszabadulás előtt vagy a Horthynál, vagy a Gestapónál dolgoztak. Péterék egyik kártevő munkája abban merült ki, hogy elrejtették azokat a bizonyítékokat, amik a magyar cionistáknak a kémtevékenységére vonatkoztak és amelyeket, ha eddig ismertünk volna, akkor előbb tudtuk volna őket leleplezni. Most, hogy a tel-avivi galád merénylettel³¹ kapcsolatban a Szovjetunió megszakította a diplomáciai viszonyt Izraellel, ez a kérdés az összes népi demokráciákban, természetesen nálunk is napirendre kerül és meg kell vizsgálnunk, hogy a soraink közé belopóztak-e cionisták – kétségtől belopóztak – és hogy az állami élet, a gazdasági élet egész területén sokkal éberebbnek kell lenni ebben a kérdésben, mint ahogy eddig voltunk.

Jellemző ebben a tekintetben, hogy most derült ki, hogy ez a Stöckler,³² aki a budapesti zsidó hitközség elnöke volt és azelőtt pedig Gestapo kém volt, hogy ez

- 27 Izrael G. Jacobsont, a Joint budapesti irodájának vezetőjét 1949. december 15-én vették őrizetbe.
- 28 Rudolf Slánský (1901–1952) 1944-ben a szlovák nemzeti felkelés egyik irányítója. 1945–1951 között a Csehszlovák Kommunista Párt főtitkára, majd a Csehszlovák Köztársaság miniszterelnök-helyettese. 1952 őszén más magasrangú párt- és állami tisztségviselőkkel együtt letartóztatták. Közülük Slánský és 10 társa zsidó származású volt. Konceptios perben Slánskýt és tíz társát halálbüntetésre, 3 vádlottat életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték.
- 29 A szovjet állambiztonsági szervek 1952 decemberében letartóztattak egy többségében zsidó származású személyekből álló Kreml-beli orvoscsoportot, amely úgymond "céljával tüzte ki, hogy kárt okozó kezeléssel a Szovjetunió aktív vezetőinek életére törjön". A TASZSZ 1953. január 13-i közleménye szerint "a terrorista csoport részvevőinek többsége ... kapcsolatban volt a 'Joint' nemzetközi zsidó burzsoá nacionalista szervezettel". (Szabad Nép, 1953. január 15.) A szovjet "cionista" orvosper megrendezését s nyomában az adekvát magyarországi fejleményeket Sztálin 1953 márciusában bekövetkezett halála akadályozta meg.
- 30 Péter Gábor, az ÁVH vezetőjét 1953. január 2-án őrizetbe vették. Vele együtt több tucatnyi átvételt került hasonló helyzetbe, java részük zsidó származású. Péter Gábor és társai ügyében 80 ember ellen indult eljárás, 60 személy ellen megszüntették az eljárást. Két főt életfogytiglanra, hármat 10 éven felül, nyolcat 5–10 év közötti, ötöt 5 éven aluli börtönbüntetésre ítélték. A vizsgálát során ketten öngyilkosok lettek, egy személyt agyonvertek. (Az adatok a Törvénytelen szocializmus c. műből származnak.)
- 31 1953. február 9-én Tel-Avivban a Szovjetunió izraeli követségének területén ismeretlen tettesek bombát robbantottak. 3 szovjet állampolgár megsebesült, s az épület egy része megrongálódott. Noha másnap Izrael elnöke és külügyminisztere a szovjet követséghez küldött levelében elítélte a terrorcselekményt és a kormány nevében bocsánatot kért, a szovjet kormány 1953. február 11-én megszakította Izraellel a diplomáciai kapcsolatot.
- 32 Stöckler Lajos (1897–1960) gyáros. 1944 júliusától a Magyarországi Zsidók Szövetsége Ideiglenes Intéző Bizottságának tagja, a német megszállás után létrejött ún. Zsidó Tanács elnökhelyettese, 1945–1952 között a Budapesti Izraelita Hitközség elnöke. 1952-ben koncepció per nyomán hosszabb börtönbüntetésre ítélték. 1956-ban szabadult, 1956 végétől haláláig Ausztriában élt.

az egyesülés alkalmával bekerült a kommunista pártba, a Magyar Dolgozók Pártjába. A Szociáldemokrata Pártban volt és néhány nappal ezelőtt zártuk ki a budai rabbit, aki 1947-ig kigazda volt, 1947-ben belépett a Szociáldemokrata Pártba és 1948-ban átjutott a mi pártunkba. Ezek a tények azt mutatják, hogy kétségtől van tennivaló nálunk is. Ha mi ezekkel a cionistákkal szemben fellépünk, az természetesen nem antiszemitizmus és a rendes kommunista vagy pártunkívüli zsidó, aki a népi demokráciának híve és támogatója, az változatlanul ugyanúgy fog dolgozni ezután is, mint eddig és a munkáját ugyanúgy megbecsüljük és jutalmazzuk, mint eddig. Ez természetesen nemcsak nálunk van így, a Szovjetunióban is. Az elvtársak néhány héttel ezelőtt látták, hogy a pártunkívüli Ehrenburg megkapta a nemzetközi békedíjat és most a napokban láttuk, hogy megbecsülték Mehlisz elvtársat, aki most halt meg, milyen temetést rendeztek neki és általában ezek a demonstrációk mutatják, hogy az alapvonal az változatlan, de a cionistákkal szemben természetesen megváltozott a helyzet, felismerték őket és ennek megfelelően fogjuk kezelni. Az ellenség persze most majd antiszemitizmusról fog beszélni, azt fogja mondani, hogy a kommunisták antiszemiták lettek. Annak idején, amikor mi az amerikai ügynök Mindszenty ellen felléptünk, akkor az ellenség azt mondta, hogy keresztényüldözés, katolikus üldözés folyik Magyarországon és megpróbálta az antiszemitizmust velünk szemben mozgósítani, úgy értem a katolikus tömegek antiszemitizmusát. Most pedig, amikor az amerikai ügynök cionisták ellen megyünk, most pedig mi lettünk antiszemiták. Természetesen mi a Stöcklerrel, Mindszentyvel vagy a Péter Gáborral szemben egyformán a dolgozó nép érdekeit védő, a szocialista jövőt védő kommunisták vagyunk. Minket az ellenségnek ez az ordítása nem fog eltéríteni. Most, miután különösen nálunk a katolikus kémvonal megfelelő csapások után kissé óvatosabban dolgozik és helyette a cionista kémvonal került előtérbe, első vonalba, ugyanazzal a következetességgel és remélem ugyanazzal a sikerrel fogunk velük szemben is harcba menni, mint ahogy ezt a többi ellenséggel szemben megtettük. Meg vagyok győződve róla, hogy az Egyesült Államok, amely Koreában nyílt harcban nem tudja levetni a népi demokrácia erőit és egyik vereséget a másik után szenved, itt a földalatti fronton is a rövidebbet fogja húzni. Mindenesetre, ami bennünket, magyar kommunistákat illet, el vagyunk szánva, hogy a ránk háruló feladatot jól megoldjuk...

MOL 276. f. 65/30. ö. e. – Egykorú géppel írt jegyzőkönyvi részlet hitelesítés nélkül.

22. Az MDP KV Párt- és Tömegszervezetek Osztályának előterjesztése a vezető funkcióban dolgozó káderek múltjának és káderanyagainak ellenőrzésére

1953. július 27.

Szigorúan bizalmas!

A Politikai Bizottság 1953. március 5-i, valamint a Titkárság 1953. április 21-i határozata értelmében ellenőrizni kell az 1000 legfontosabb vezető tisztségben dolgozó párt-, állami, gazdasági, tömegszervezeti és egyéb káder múltját. Ezt a munkát a normális munkamenet során kell végezni, a káderek múltjának ellenőrzését nem szabad felülvizsgálásszerűen intézni.

I.

A vezető káderek múltja ellenőrzésének politikai szempontjai:

1. A vezető káderek múltja ellenőrzésének legfőbb politikai szempontjait a Politikai Bizottság 1953. március 5-i határozata tartalmazza.

2. E szempontok figyelembevételével különösen a következőkre kell fokozottabb figyelmet fordítani, s különösen nagy gonddal kell ellenőrizni azok múltját, akik:

a) részt vettek valamely jobboldali párt, vagy egyesület munkájában,

b) a Demény-, Weisshaus-, Hartstein-féle pártellenes rendőrbesúgó csoportokban frakciós tevékenységet folytattak, vagy ilyen személyekkel álltak kapcsolatban,

c) cionista szervezet tagjai voltak, maguk vagy hozzátartozóik rendszeresen és hosszú ideig JOINT-támogatást vettek igénybe,

d) háború alatt katonai szolgálatot teljesítettek s nyugaton estek fogságba; akik nem frontszolgálatot teljesítettek a keleti fronton, hanem a megszállásban vettek részt (különösen az úgynevezett partizánterületeken, mint pl. a Pripjet-mocsarak stb.),

e) az SZDP-ben a felszabadulás előtt hosszabb időn át tisztséget viseltek,

f) akik nyugaton éltek emigrációban, vagy a spanyol polgárháborúban részt vettek.

/...Az ezen előterjesztésben foglalt intézkedések nem vonatkoznak a Politikai Bizottság tagjaira.³³

Matusek Tivadar

MOL 276. f. 54/255. ö. e. – Egykorú, géppel írt, Matusek Tivadar saját kezű aláírásával hitelesített jegyzőkönyvi részlet. Az irat nagy terjedelme miatt

33 1953. szeptember 7-i keltezéssel Matusek Tivadar osztályvezető saját kezű aláírásával újabb előterjesztés készült ebben az ügyben. Az új változat lényegében a fent közölt és a Titkárság 1953. július 27-ei ülésén határozattá emelt előterjesztésnek felelt meg. A különbség pusztán abban mutatkozott, hogy a tervezett intézkedések hatálya alól a PB póttagjait is kiemelte.

csak a témánkat érintő passzust közöljük. Az MDP KV Titkársága 1953. július 27-én az előterjesztést elfogadta.

23. Boldoczki János külügyminiszter jelentése a Magyar Népköztársaság és Izrael 1949-ben kötött kivándorlási egyezményének fejleményeiről Rákosi Mátyásnak

1953. augusztus 8.

Szigorúan titkos!

1949 októberében megállapodás jött létre a Magyar Népköztársaság és Izrael között, hogy háromezer, bizonyos követelményeknek megfelelő személy Izraelbe való kivándorlását lehetővé tesszük. Az azóta eltelt több mint három és fél év folyamán időközönként elindított nagyobb csoportokban 2790 személy kivándorlására került sor. Izraellel való viszonyunk alakulásával kapcsolatban ez év elején a még fennmaradt 210 személy elindítását bizonytalan időre elhalasztottuk. Izraeli részről azóta több ízben és jelenleg különös nyomatékkal kéri, hogy a háromezres kontingensből még fennmaradt személyeket indítsuk útnak.

Javaslat³⁴

Mínthogy az 1949 októberében megkötött megállapodás érvényben van és ennek végrehajtását megtagadni nem volna célszerű, mínthogy másrészt a Szovjetunió és Izrael közötti diplomáciai kapcsolatok újrafelvétele után helyesnek látszik, hogy Izraellel való viszonyunkat enyhítsük, javasoljuk, hogy a háromezres kontingensből még fennmaradt 210 személy Izraelbe való kivándorlása október 1-ig megtörténjék.

Boldoczki János

MOL 276.f. 53/131. ö. e. – Géppel írt tisztázat Boldoczki János saját kezű aláírásával hitelesítve.

24. Horváth Jánosnak, az Állami Egyházügyi Hivatal elnökének feljegyzése az Izraelbe történő kivándorlásról Farkas Mihály részére

1953. október 16.

Szigorúan titkos

Feljegyzés az Izraelbe kivándorlókról

A mai napon nem hivatalosan értesültem arról, hogy 210 főnyi zsidó, köztük rabbik, hitoktatók és hitközségi alkalmazottak kivándorló útlevelet kapnak Izraelbe.

³⁴ Rákosi Mátyás a javaslatához a következő kézirásos lapszéli megjegyzést fűzte: "konzultálni".

Érdeklődésemre Boldoczki elvtárs azt a választ adta, hogy ebben az ügyben a Külügyminisztérium és az izraeli követség között tárgyalások folytak, melyre "legfelsőbb helyről" kaptak utasítást.

Sík Endre külügyminisztériumi főosztályvezető informált, hogy a KEOK³⁵ kérésére felhívta az izraeli ügyvivőt, hogy adjon be egy névsort, amelyben tüntesse fel azokat, akik részére kivándorlási engedélyt kértek. Az izraeli követség 225 személyt megjelölő névsort adott át a Külügyminisztériumnak, amelyet Sík Endre a Belügyminisztérium illetékes szerveinek továbbított. Sík Endre szerint a Belügyminisztérium illetékes szervétől másik névsort kapott azzal, hogy a Belügyminisztérium által adott névsorban megjelöltek kaphatnak útlevelet. Sík Endre ezt a névsort október 7-én átadta az izraeli ügyvivőnek azzal, hogy az abban megjelöltek kiutazása jóvá van hagyva.

A fenti események hatásaként a zsidó felekezeten belül kiutazási láz tapasztalható. Tekintettel arra, hogy az érintett személyek többnyire értesülve vannak arról, hogy ki utazik ki – és az izraeli követség ún. kék vízuma több érintettnek már birtokában van –, erősen elterjedt a kivándorlás gondolatának lehetősége [sic!]. Többen csomagolnak, sőt értesülésünk szerint már az IBUSZ is elő van készítve.

A fentiekről nem hivatalos úton csak ma szereztem tudomást. Véleményünk az, hogy ez a kérdés nem választható el teljesen a zsidó hitfelekezettől, annál inkább sem, mert az érintett személyek között van 7 főrabbi és rabbi, 4 hitoktató és 4 hitközségi alkalmazott is. Nem tartjuk kíváncsnak az egyházi személyeknek kivándorlását, különösen Jungreisz Sándor ortodox főrabbiét. Jungreisz Sándor a magyar ortodoxia mind bel-, mind külföldön egyik legtekintélyesebb főrabbija. A legteljesebb mértékben tájékozódott az itteni felekezeti problémákról, és erősen tartani lehet attól, hogy külföldre érve ezt a tájékozottságát felhasználja.

Berei elvtárs véleménye szerint azáltal, hogy a Külügyminisztérium végleges és jóváhagyott névsort adott át az izraeli követségnek, nem változtatható meg a névsor. Csak azt a lehetőséget látja erre vonatkozóan, hogy a névsorban szereplők közül néhánynak megtagadják a kivándorlást, hogy állítsuk őket bíróság elé. Ezt a megoldást nem tartjuk lehetségesnek, bonyolult konzekvenciája miatt.

Véleményünk szerint az egész kivándorlási kérdés nem időszerű, már azért sem, mert ezt az izraeli követség sem kérte, és az egyház sem szorgalmazta.

Horváth János

MOL 276. f. 65/367. ö. e. – Géppel írt tisztázat Horváth János saját kezű aláírásával és az ÁEH elnökének pecsétjével hitelesítve. A Feljegyzés első oldalának felső szélén kézírással ez áll: "Lásza Rákosi elvtárs! Farkas X/19."

25. Rákosi Mátyás levele Boldoczki Jánosnak az Állami Egyházügyi Hivatal Izraelbe történő kivándorlással kapcsolatos feljegyzése tárgyában

1953. október 20.

Titkos!

Boldoczki e.-nak

Véleményem szerint az Egyházügyi Hivatal elkésett az intervenciójával s csak zavar keletkezne, ha mi most belenyúlnánk. Kérem a véleményét.

53-X-20.

R.

MOL 276. f. 65/367. ö. e. – Kézzel írt tisztázat Rákosi Mátyás kézjegyével hitelesítve.

26. Boldoczki János külügyminiszter válaszlevele Rákosi Mátyásnak

1953. október 20.

Szigorúan titkos!

Rákosi Mátyás elvtársnak,
az MDP Központi Vezetősége titkárának,
Budapest

Horváth János elvtársnak az Izraelbe kivándorlókról szóló feljegyzésével kapcsolatban az a véleményünk, hogy külügyi szempontból nem volna helyes olyan személyek visszatartása, akik szerepelnek az izraeli követségnek már átadott listán, amit a belügyi szervek állítottak össze.

Ilyen személyek visszatartását az izraeli reakció újabb rágalomhadjárat megszervezésére használhatná fel.

Elvtársi üdvözléssel:
Boldoczki János

MOL 276. f. 65/367. ö. e. – Géppel írt tisztázat Boldoczki János saját kezű aláírásával hitelesítve.

27. Boldoczki János külügyminiszter javaslata az Izraelbe irányuló kivándorlás szabadabbá tételére Nagy Imre miniszterelnöknek

1953. november 17.

*Rendkívül titkos!
Készült : 3 példányban*

Feljegyzés

Az izraeli kormánnyal még 1949-ben megállapodást kötöttünk, melynek értelmében engedélyeztük 3000 zsidó származású magyar állampolgár Izraelbe való kivándorlását. A megállapodás értelmében kivándorlók utolsó 210-es csoportjának kiutazása most van folyamatban.

A Budapestről nemrég eltávozott Avner izraeli ügyvivő a Külügyminisztériumban tett látogatásai során ismételten hangsúlyozta, hogy "az izraeli kormánynak eltökélt szándéka elősegíteni a világon valamennyi zsidónak a kivándorlását Izraelbe, akik ott akarnak letelepedni". Ugyanakkor több ízben kifejezte sajnálkozását afelett, hogy az izraeli kormánynak ez a törekvése "a magyar kormány részéről nem talált megértésre". Hivatkozott arra, hogy a többi népi demokratikus ország (pl. Lengyelország) ezt a kérdést sokkal liberálisabban kezeli.

Ugyancsak Avner ügyvivő a politikai főosztály vezetőjénél tett látogatása alkalmával hosszasan fejtegette, hogy tudomása szerint "Magyarországról 30-40 000 zsidó ki akar vándorolni Izraelbe. Sem propagandával, sem neveléssel nem lehet kiirtani ebből a 30-40 000 zsidóból a szándékot, hogy hozzájáruljon a zsidó állam építéséhez."

Hivatalosan, jegyzék formájában ugyan az izraeli kormány ezt a kérdést még nem vetette fel, de az izraeli sajtó a kérdést – ha szórványosan is – napirenden tartja és a sajtó állásfoglalása, melyet nyilvánvalóan a kormány inspirál, Avner ügyvivő kijelentéseit és demarsait alátámasztja.

Tekintettel:

- a) az általános nemzetközi helyzetre;
 - b) arra, hogy a Magyarországról Izraelbe kivándorolni óhajtó zsidó származású magyar állampolgárok jelentékeny részének Magyarországon maradásához szociális származásuk és politikai beállítottságuk következtében népi demokráciáknak különösebb érdekei nem fűződnek;
 - c) arra, hogy a kivándorolni óhajtók egy részének kiengedése újabb hozzájárulást jelentene a nemzetközi feszültség enyhüléséhez és nevezetesen Izrael állammal való viszonyunk jelentékeny mértékben való megjavulásához,
- a Külügyminisztérium időszerűnek tartja annak megfontolását, hogy – amennyiben általános nemzetközi politikai szempontok nem szólnak ellene, ami természetesen illetékes helyen megfelelő tájékozódást tesz szükségessé – nem volna-e lehetséges és kívánatos ezen a vonalon további engedményeket tenni és a kivándorolni óhajtók egy részének kiutazását engedélyezni. Ez történhetne oly módon, hogy amikor izraeli részről a kérdést legközelebb újra felvetik

– az újabb kérésre kedvezően reagálnánk, de véleményem szerint az is megfontolandó ienne, hogy nem volna-e célszerű nekünk magunknak tenni megfelelő kezdeményező lépést ebben az irányban, aminek nézetem szerint kedvező nemzetközi visszhangja lenne.

/Boldoczki János/

Utóirat

Berei [Andor]³⁶ elvtárs a leghatározottabban ellenzi a 3. oldalon foglaltakat.³⁷

Véleményét azzal indokolja, hogy így eleve lemondhatnánk arról a gazdasági természetű ellenszolgáltatásról, amit a kivándoroltakért kaphatnánk.

Ez véleményem szerint – ha a kérdést megfelelően vetnénk fel – nem áll.

MOL 276. f. 65/184. ö. e. – Géppel írt másodlat hitelesítés nélkül. A feljegyzés 1. oldalának felső szélén kézírással ez áll: "Nagy Imre elv. 953. nov. 19. Boldoczki", továbbá: "L. Rákosi és Farkas elvtárs. Nagy."

28. Rákosi Mátyás válasza Boldoczki János javaslatára

1953. november 22.

Bizalmas

Nagy e. Boldoczki e.

1. A kérdést nem lehet a palesztinai kormány szája íze szerint kezelni.

2. Le kell valamikor zárni a kérdést; úgy tudom, a népi demokráciák már lezárták.

3. Ilyen nagyszámú kivándorlási mozgalom belső hatásai károsabbak lehetnek, mint az a kevés haszon, hogy a feszültség csökkent Magyarország és Palesztina között.

4. Valamely szerv, talán az ÁEH³⁸ és a belügymin. illetékes osztálya készítsen számunkra e kérdésről jelentést.

53-XI-22.

R.

MOL 276. f. 65/184. ö. e. – Kézzel írt tisztázat Rákosi Mátyás kézjeggyével hitelesítve. Rákosi fenti írásához csatolt lapon kézírással ez áll: "Farkas e-nak", továbbá "Egyetértek Rákosi elvtárs véleményével. Farkas XI/25-én".

³⁶ Berei Andor ekkor a külügyminiszter első helyettese volt.

³⁷ A feljegyzés c/ pontjában foglaltakról van szó.

³⁸ Állami Egyházügyi Hivatal.

29. Rajnai Sándor államvédelmi őrnagy jelentése az Izraelbe irányuló kivándorlásról Rákosi Mátyásnak

1953. december 7.

Titkos!

Jelentés

A Magyarországon élő zsidó származású személyek száma kb. 103 000. Ebből kb. 93 000 tartozik az ún. neológ irányzathoz, míg kb. 10 000 az ún. ortodox tagozathoz. A neológ tagozatból azonban csupán kb. 20 000 olyan személy van, aki magát a zsidó egyházhoz tartozónak vallja. Ennyi az egyházi adót fizetők száma.

Az Útlevel Osztály adatai szerint ez ideig kb. 3300 személy kapott útlevelet Izrael államba való kivándorlás céljából.

Adataink szerint a kivándorlás szándéka a zsidóság kb. 10 %-ánál áll fenn. A két vallási tagozat között ez a következőképpen oszlik meg. Az aktív, magát zsidó vallásúnak tekintő személyek kb. 10 %-a kíván kivándorolni – a neológ tagozatból – összesen kb. 2000 fő. Az ortodox tagozatnak kb. 75-80 %-a foglalkozik a kivándorlás gondolatával, tehát kb. 8000 fő.

A kivándorlók különböző kategóriáinként való megoszlása a következőképpen alakul:

foglalkozással bíró személyek:	45 %
--------------------------------	------

foglalkozással nem bírók és kiskorúak:	55 %
--	------

Foglalkozás szerinti megoszlás a következőképpen alakul:

volt nagykereskedők, kiskereskedők, kisiparosok:	35 %,
--	-------

tisztviselők:	17 %,
---------------	-------

hitközségi alkalmazottak:	14 %,
---------------------------	-------

orvos, ügyvéd, tanár stb.:	6 %,
----------------------------	------

jelenleg fizikai dolgozó:	4 %,
---------------------------	------

egyéb (tanuló, eltartott stb.):	24 %
---------------------------------	------

A kivándorlási szándékkal rendelkezők kor szerinti megoszlása:

55 éven felüli:	12 %
-----------------	------

45-től 55 évesig:	24 %
-------------------	------

35-től 45 évesig:	23 %
-------------------	------

25-től 35 évesig:	11 %
-------------------	------

15-től 25 évesig:	17 %
-------------------	------

15 éven aluli:	13 %
----------------	------

A kivándorlási szándékot előidéző okok a következőkben foglalhatók össze:

1. Vallási meggyőződés és az ezt alátámasztó cionista propaganda. Ehhez járul az a körülmény, hogy jelenleg többségük olyan munkafeltételek mellett dolgozik, amely nem teszi lehetővé a szombati munkaszünet megtartását.

2. A népi demokratikus fejlődés eredményeképpen a kategória jelentős része – korábbi elfoglaltsága miatt – gazdaságilag hátrányos helyzetbe került.

3. A Magyarországon élő zsidóság egy jelentős részének legközelebbi hozzátartozói Izrael államban élnek. Ezek egy része a felszabadulás után legálisan, vagy illegálisan hagyta el az országot. Más részük deportálásból vissza sem térve, egyenesen a németországi lágeremből távozott külföldre.

A kivándorlási tervvel foglalkozó személyek túlnyomó többsége politikailag élesen szemben áll a népi demokráciával. Különösen vonatkozik ez az ortodox tagozathoz tartozó zsidóságra, amelynek jelentős része gazdasági manipulációkkal foglalkozik, illegális kapcsolatot tart fenn a bécsi ortodox központokkal. Gazdasági üzemeikhez aktívan felhasználják az imperialista országok budapesti követségeinek diplomatáit.

Ellenséges politikai beállítottságukat jelentősen fokozza az izraeli követség által irányított, széles kiterjedésű cionista propaganda. A követséghez fűződő kapcsolatuk révén – az ellenforradalmi propaganda mellett – az aknamunka más formáját is alkalmazzák. Adataink szerint az izraeli követség, felhasználva a velük kapcsolatot tartó réteg kivándorlási szándékát, igénybe veszi azokat bízalmas adatok megszerzésére is.

Politikai szembenállásukat fokozza az a körülmény, hogy a közöttük elterjedt hírek szerint más népi demokráciákban (lengyel, román) a kivándorlás kérdése már évekkel ezelőtt rendeződött.

A kivándorlással foglalkozó személyek többsége nem vesz részt a termelőmunkában és gazdasági szempontból fontos szakképzettséggel nem rendelkezik. A volt nagy- és kiskereskedők, kisiparosok jelenleg kisebb ipari termelőszövetkezetekben dolgoznak. Ezek többsége gazdasági szempontból ugyancsak jelentéktelen iparágakkal foglalkozik (pl. papucs-készítés, gyermekjátékgyártás stb.).

A fentiek alapján megállapítható, hogy az országban kb. 10 000 olyan zsidó személy él, aki kivándorlási szándékkal foglalkozik. Figyelembe véve a kategória foglalkozás szerinti megoszlását, ellentétes politikai állásfoglalását, a termelőmunkában elfoglalt jelentéktelen szerepét, valamint azt, hogy aktív kivándorlási szándékukkal a zsidóság egy bizonyos rétegét állandó nyugtalanságban tartja, nem látszik akadálya annak, hogy kivándorlási törekvéseik kielégítést nyerjenek.

Rajnai Sándor
államvédelmi őrnagy
IV. Osztály

MOL 276. f. 65/184. ö. e. – Géppel írt tisztázat Rajnai Sándor saját kezű aláírásával hitelesítve.

30. Boldoczki János külügyminiszter helyzetfelmérése és javaslata a magyar–izraeli kivándorlási egyezmény tárgyában Rákosi Mátyásnak és Nagy Imrének

1954. február 4.

Rendkívül titkos!

Feljegyzés

1. 1949. október 20-án Budapesten egyezmény jött létre Magyarország és Izrael között, amelynek értelmében a magyar kormány hozzájárult ahhoz, hogy Magyarországról 3000 személy Izraelbe kivándoroljon, mégpedig elsősorban a Magyarországról már régebben kivándorolt és Izraelben letelepedett személyek legközelebbi hozzátartozói, valamint más, 55. életévüket betöltött személyek.

Az egyezmény megkötésével egyidejűleg Izrael részéről Magyarország bizonyos anyagi előnyökhöz jutott, amennyiben nemzetközi zsidó szervezetek bizonyos dollárösszeget utaltak át magyarországi zsidó szervezetek számára.

Az egyezmény végrehajtása 2–300 főnyi csoportok kivándorlásának engedélyezése formájában elég lassú ütemben történt, úgyhogy az utolsó számottevő csoport, 197 személy, 1953. november 17-én hagyta el Magyarország területét. A 3000-es megállapodás maradéktalan teljesítéséhez részünkről még 13 személy kiengedése van hátra.

2. Esetleges kivándorlási egyezmény megkötésének lehetősége iránt izraeli részről már a legutóbbi 197 személy Magyarországról történt kiengedésével egyidőben tapogatóztak. Avner volt izraeli ügyvivő 1953. október 14-én a Külügyminisztériumban tett látogatása során meglehetősen agresszív hangnemben fejtegette, hogy Magyarországon még kb. 30–40 000 zsidó van, akik Izraelbe akarnak vándorolni és hangsúlyozta, hogy "az izraeli kormánynak eltökélt szándéka elősegíteni a világon valamennyi zsidónak a kivándorlását Izraelbe, akik ott akarnak letelepedni", de konkrétan az új egyezmény kérdését nem vetette fel. Ezzel egyidőben az izraeli sajtóban is hallatszottak hangok arról, hogy új kivándorlási egyezmény kötése lenne kívánatos Magyarországgal.

A kérdés konkrét felvetésére 1954. január 12-én került sor, meglehetősen szokatlan formában. Dak izraeli követségi titkár a Külügyminisztériumban tett látogatása alkalmával – a 3000-es keretből hátralevő néhány személy kiutazását sürgetve – kijelentette, hogy ennek a néhány személynek az ügyét nem is sürgetné, ha a Külügyminisztériumtól ígéretet kapna arra, hogy a magyar kormány hajlandó lenne újabb kivándorlási egyezmény megkötésére. Mivel ilyen ígéretet nem kapott, Dak titkár 1954. január 27-én ismét bennjárt a Külügyminisztériumban, érdeklődött az új egyezménnyel kapcsolatos magyar álláspont iránt, majd kijelentette, hogy a kezdeményező lépést az izraeli kormány akarja megtenni, előzetesen azonban legalább célzást szeretnének kapni magyar részről arra, hogy most lenne az alkalmas időpont a kérdés felvetésére.

3. Új kivándorlási egyezmény megkötése számunkra az alábbi előnyökkel járna:

a) Az új egyezmény megkötése hozzájárulna a nemzetközi feszültség enyhítéséhez;

b) A kivándorlás alá eső személyek kategóriáinak leszögezésével (foglalkozás, kor stb.) biztosíthatnánk azt, hogy az új egyezmény keretében olyan személyek vándoroljanak ki, akikre országunk építőmunkája szempontjából nincs szükség s akiknek Magyarországon maradásához – szociális származásuk és politikai beállítottságuk következtében – népi demokráciánknak különösebb érdekei nem fűződnek.

c) Az 1949. évi megállapodáshoz hasonló egyezmény kötése esetén arra törekednénk, hogy az újabb kivándorlások engedélyezésével egyidőben Izrael bizonyos anyagi (devizális) előnyöket biztosítson számunkra.

4. Új kivándorlási egyezmény megkötése ugyanakkor minden bizonnyal az alábbi hátrányokkal járna:

a) a magyarországi zsidóság körében újra felkavarná a kivándorlási lázat;

b) a budapesti izraeli követségnek alkalmat adna arra, hogy a magyarországi zsidósággal élénkebb kapcsolatokat építsen ki;

c) a Magyarországgal kötött újabb egyezményt Izrael esetleg felhasználná arra, hogy a népi demokrácia más országaira nyomást gyakoroljon a kivándorlási ügyekben velük fennálló vitás kérdései újbóli felvetése és meg tárgyalása során.

Ez utóbbi eshetőségre számítva, valamint az egész kérdés nemzetközi vonatkozására való tekintettel, szükségesnek tartjuk, hogy erről előzetesen konzultáljunk.

Boldoczki

MOL 276. f. 65/227. ö. e. – Géppel írt másodlat hitelesítve. A hitelesítés nem szokványos módozata: az irat első oldalának bal felső sarkában a külügyminiszter következő kézírásos szövege olvasható: "Rákosi elv. 1954.febr.4. Boldoczki".

31. Gerő Ernő levele Rákosi Mátyásnak és Nagy Imrének az Izraellel kötött kivándorlási egyezmény tárgyában

1954. február 5.

Szigorúan titkos!

Rákosi M. és Nagy I. elvtársaknak!

Véleményem szerint új kivándorlási egyezményt Izraellel nem kell kötnünk. Ami az anyagi előnyöket illeti, ez igen kétes értékű, mert lényegileg arról van szó, hogy Dak, aki régi tapasztalt hírszerző rezidens, ilyen úton akarja a magyarországi izraelita szervezetek finanszírozása révén a saját kémtevékenységéhez szükséges kapcsolatokat finanszírozni.

Viszont azt hiszem, hogy némileg változtathatnánk eddigi merev magatartásunkon olyan szempontból, hogy könnyebben adnánk ki kivándorlási útlevelet olyan zsidóknak, akiknek itthonmaradása különösebb előnyt nem jelent számukra (öreg és beteg emberek, különösen, ha foglalkozásuk sem érdekes, nem szakemberek stb.). Néhány esetben ehhez én az utóbbi időben hozzájárultam, de ezt lehetne rendszeresebbé tenni. Ez azt jelentené, hogy pl. 1954 folyamán néhány száz ilyen útlevelet kiadnánk, amennyiben volna kérelem rá. Ez esetben részben mi is fel tudnánk használni a dolgot saját céljainkra. Viszont az izraeli követségnek nyugodtan mondhatnánk, hogy semmiféle egyezményre nincsen szükség, mert valóban indokolt és méltányos esetekben adunk útlevelet.

Gerő Ernő

MOL 276. f. 65/227. ö. e. – Géppel írt tiszta Gerő Ernő saját kezű aláírásával hitelesítve. Gerő fenti javaslatának sorsáról, vagyis az 1954–1956-os kivándorlás méreteiről hitelt érdemlő levéltári forrásra nem bukkantunk. Dr. Kende Péter szerint 1952–1955 között 370 magyar zsidó telepedett le Izraelben. Szintén az ő megállapítása, hogy 1956–1957-ben közel 30 000 zsidó hagyta el Magyarországot. (Dr. Kende Péter: i. m. 143., 152. o.)

32. A Magyar Izraeliták Országos Irodájának javaslata az MDP Politikai Bizottsága számára a külföldi zsidó szervek honi karitatív tevékenysége tárgyában

1955. január 6.

Szigorúan bizalmas!
Készült 20 példányban

Javaslat a Politikai Bizottságnak

Ma már történelmi tény, amit statisztikai adatok és a különböző bűnperekben felvetett vallomások hitelt érdemlően igazolnak, hogy a náci haláltáborokban és a magyarországi nyilasok áldozataként több mint 600 000 magyar zsidó gyilkoltatott le és pusztult el éhhalállal. A mártíráldozatok hozzátartozói közül minimálisan 12 000 főre tehető azok száma, akik öregen, betegen, munkaképtelenül tengetik életüket a legnagyobb nélkülözések közepette. Legalább még 10 000 hasonló idős, öreg ember van olyan kategóriában, akiknél a minimális életstandard havi 300 forint összjövedelmet sem éri el és így ugyancsak komoly nélkülözéseknek vannak kitéve.

A fent említett izraelita vallású személyek népi demokráciánknak egy külön kategóriáját képezik. Őket nem érinti életszínvonalunk rendszeres és ütemes emelkedése, mert a termelőmunkában részt venni már nem tudnak, egyedülállók, hozzátartozójukat megölték és így nem élvezhetik eltartásra kötelezett gyermekük, vagy testvérük életszínvonalának emelkedési lehetőségét.

A korábbi években a Magyar Izraeliták Országos Irodája Központi Szociális Bizottsága az American Joint Distribution Committee támogatásával a fasizmus ezen áldozatainak viszonylagos eltartásáról gondoskodott. Elláttuk őket élelmiszerekkel, ruhaneművel, tüzelővel, gyógyszerrel, szükség esetén kórházi ápolási díjjal, gyógyszerközzel, rendszeres és rendkívüli készpénz segéllyel stb. Szeretettintézményeket állítottunk fel, szám szerint az ország területén kb. 36-ot, amelyekben a legelesettebb öregek teljes ellátást és gondozást nyertek, fiú- és leányárvaházat tartottunk fenn, rituális konyhát és gyógyíthatatlan betegek számára külön orvosi felügyelettel ún. immobil otthont többszáz személyre.

1953 januárjától a külföldi segélyezés megszűnt. Szeretettotthonainkat államunk vette kezelésbe és néhány ezer személynek készpénzsegélyezést is állami feladatnak tekintve, részükre az ONYI³⁹ folyósít rendszeres segélyt 150 forint erejéig azoknak, akiknek jövedelme ezt a maximális határt nem éri el. Nyilvánvaló, hogy ez a legelesettebb segélyezett-réteg a segéllyel együtti 150 forintos jövedelemből lakbért, fűtést, világítást, gyógykezelést, ruházzkodást, élelmezést semmiképpen sem tud magának biztosítani, életét csak tengeti, s jövője kilátástalan. És fennmarad még mindig ezeken felül legalább 8-10 000 olyan szerencsétlen, elagott munkaképtelen, akik segély és eltartás nélkül csaknem hasonló helyzetben vannak.

Amikor országunkat az elmúlt év nyarán rettenetes elemi csapás, az árvíz vészedelem sújtotta, néhány száz család vált hajléktalanná. Természetesen és ésszerűen összefogott a magyar társadalom az árvízkárosultak megsegítésére, de összefogott a világ minden humanista szervezete kelettől nyugatig, hogy részt vegyen az árvízkárosultak talpraállításában. Ugyanígy felfigyelt Svájc, Hollandia, Anglia, a skandináv államok és Belgium zsidósága arra a szomorú jelenségre, hogy a fasizmus áldozataként Magyarországon még több mint 10 000 öreg zsidó ember nyomasztó létkörülmények között él. Felajánlotta tehát segítőkészségét annak érdekében, hogy a zsidóság ezen rétege rendszeres anyagi támogatásban részesüljön. Ez a megmozdulás úgyszólván a végső időpontban következett be, mert anyagi tartalékaink már kimerültek és néhány hónap elteltével kénytelenek leszünk, ha a segélyezés kérdése meg nem oldódik, rituális népkonyháinkat, melyen ez idő szerint 2500 személy étkezik, megszüntetni és összes intézményünket feladni, ami óriási pánikot idézne elő a magyar zsidóság kebelében. A fent említett zsidó segélyező szervek késznek nyilatkoztak kívánságunkra és előzetes megbeszélésünk alapján összhangba hozni népgazdaságunk érdekeit a segélyezésre szorulókat támogatásával és ajánlatot tettek, hogy a segélyezésre szánt összeg keretéből reális feltételek mellett a Központi Szociális Bizottságunknak a magyar állam felé leendő értékesítés céljából rendszeresen oly árucikkeket (gyógyszerek stb.) küldenek be Svájból, amelyekért ez ideig államunk külföldi devizát volt kénytelen fizetni. Késznek nyilatkozott továbbá a keretből ügynökök kibocsátásával Magyarországon exportra szánt élelmiszereket, rizst, olajat, cukrot, margarint stb. az állam által szokásos export ára-

39 Országos Nyugdíj Intézet.

kon megvásárolni, azzal, hogy annak valuta ellenértékét a Magyar Nemzeti Bankhoz a magyar állam javára befizetné, a belföldön megvásárolt élelmiszereket pedig átadná Központi Szociális Bizottságunknak népkonyhákon leendő felhasználás céljából, hogy továbbra is élelmezni tudjuk a jelenlegi kb. 2500 személyt, s az ezeken felüli nagyszámú rászorultakat. Hasonló konstrukcióban kívánná megoldani a lerongyolódott segélyezésre szorultak felruházását, oly módon, hogy a hazai árukészlet rendjének és beosztásának meg nem zavarása mellett exportra szánt ruhaneműket (férfi és női meleg kabátokat, férfi és női meleg ruhákat, gyermek kabátokat és ruhákat, meleg alsóruhákat, cipőket) vásárolna Magyarországon és az árucikkek export árait külföldi valutával fizetné be a Magyar Nemzeti Bankhoz. A megvásárolt árucikkeket a rászorultak között leendő elosztás céljából intézményünknek adná át.

Ily módon népgazdaságunk hónapról hónapra, rendszeresen nagy mennyiségű szabad külföldi valutához jutna, a segélyezés kérdése pedig megoldást nyerene.

A külföldi segélyező szervezetek a vonatkozó fenti ajánlatait még a múlt év kora őszén, tehát hónapokkal ezelőtt eljuttattuk az Országos Szociálpolitikai Központhoz, de pozitív eredményt ez ideig nem értünk el.

A probléma nem csak a magyar zsidóság problémája, hanem általános jellegű szociálpolitikai kérdés és mint ilyen, súlyos politikumot tartalmaz. Beérkezett információk szerint naponta százával, havonta ezrével mennek ki különböző segélyező szervezetek kétségbeesett és könyörgő levelek, annak érdekében, hogy onnan a levelet író személynek segélyt, vagy szeretetsomagot küldjenek. Hogy mennyire túlozzák el az itteni tényleges helyzetet, azt nem tudjuk, de minden valószínűség megvan arra, hogy szomorú helyzetüket a valóságnál még sötétebb színekkel ecseteljék, amiből okszerűen következik, hogy a levelek ily tömege alkalmas arra, hogy népi demokráciánkat kedvezőtlen színekben tüntesse fel. A sokezres rászoruló réteg és a jószándékú külföldi segélyező szervek semmiképpen sem tudják megérteni és nem tudnak magyarázatot találni arra, hogy miért zárkóznak el mereven a segítség elfogadásától, amely segítség elsősorban azokat illetné, akik a fasizmus legkirívóbb áldozatai és akik termelőmunkában már részt nem vehetvén, csak a legcsekélyebb mértékben tudják élvezni népi demokráciánk áldásos tevékenységét és eredményeit.

De gazdaságpolitikai célokat is szolgál a kérdés megoldása és nyugvóponttra hozása abból a szempontból, hogy egyrészt megszűnnének a külföldre küldött könyörgő levelek, másrészt pedig a segélyezési konstrukció útján államunk rendelkezésére bocsátott importvaluta segítségével népgazdaságunk oly árucikkeket vásárolhatna külföldről, amelyek itt nehezen vagy egyáltalán nem állíthatók elő. Nem kétséges, hogy azok a dollárszázvezrek, amelyek ily módon népgazdaságunknak rendelkezésére állanának, jelentős gazdasági könnyítést eredményeznének és egyben nagymérvű karitatív segítséget nyújtanának.

Kérjük tehát, szíveskedjenek ez ügyben a szükséghez képest Országos Irodánk elnökét, dr. Heves Lajost személyesen meghallgatni és a legfelsőbb elhatározás útján módot nyújtani arra, hogy a svájci segélyező szerv megbízottja Ma-

gyarországra utazhassék, s az illetékes hatósági szervvel a részletkérdéseket ki-
tárgyalja. Nyomatékosan szükségesnek tartjuk kihangsúlyozni, hogy a segélye-
zés megvalósítása esetén, miként a jelenben és a múltban, úgy a jövőben is kari-
tatív tevékenységünket államunk szociális szervének, ez idő szerint az Egész-
ségügyi Minisztérium szociálpolitikai főosztályának ellenőrzése mellett és in-
tenciói szerint kívánjuk folytatni.

Magyar Izraeliták Országos Irodája

Dr. László Jenő
mb. főtitkára

dr. Heves Lajos
elnöke

MOL 276. f. 53/21. ö. e. – Géppel írt másodlat hitelesítés nélkül. A válaszleve-
let eddig nem találtuk meg. Dr. Kende Péter a következőket közli a fejlemények-
ről: "Hamarosan Nagy Imre miniszterelnök fogadja Heves Lajost; a felekezeti
és karitatív kérdésekről folytatott beszélgetés során megállapodás születik a
külföldről érkező segélyek újraengedélyezéséről." (Dr. Kende Péter: i. m. 142.
o.)

Közli: Svéd László